

૧૪૬૭

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

કવિતાની સમજૂતી, ભૂગોળની વ્યાખ્યા, અને
મુંબઈ હલાકાના ભૂગોળના સાર સાથે.

બુકસેલર જમજીવન દલપતરામે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યા.

અમદાવાદ મધ્યે.

મામાની હવેલીમાં અમદાવાદ પુનાઈટેડ પ્રિન્ટિંગ અને

જનરલ એજન્સી કંપની “લિમિટેડ”ના પ્રેસમાં

રણુછોડાલા અંગારામે છાપ્યા.

સને ૧૮૮૧

કિમ્મત ૩ આના.

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧ શ્લો.

આજસુ=સુરત; એદી.

અધીઆ=અધ વાળો ;

અધેલ, (કુતરાનું
નામ.)

પાખવવું=ખોજવું, પ-
રવડવું.

મુરખો=મેવકુદ્, અણ-
ધડ.

રમતીઆળ=જેનો ર-
મતમાં જીવ ધણો

તે, નાદાન.

પરવડવું=ખોજવું, પા-
લવવું.

ઓરો=આમ, આણી
તરફ, અહીંઆ.

ઓફી=પેડેરો, મોખસી

મૂંઝો=મેલ્યો, મેસાડ્યો.

દરે=મોટું બાકુ, કાણું.

આલી=મોટી ચક્કી.

પંખી=પાંખવાળા પશુ

પક્ષી.

ચારો=ધાસ, તંખલા
વગેરે.

ધણી=શેઠ, માલિક.

પાઠ ૨ શ્લો.

અંખવાણો=અંખો, વી-
લો.

મચ્યાં=મંડ્યાં, વળચ્યાં.

જીવતર=જીવવું, જં-
દગાની.

લામણુ=તરત, પાધરું.

તાકાદ=ઝડપ, ઉતાવળ.

નવરાસ=પુરસદ.

મન=દિલ, ચિત્ત; હૈઝો.

વિચાર=મનમુખો, તો-
લ; ખ્યાલ.

નકામા=કામ વગરના;

કામથી પરવારલા;

નવરા.

જનાવર=ચોપગાં પશુ,

જનવર, હેવાન.

સરખાં=જેવાં, ખરાખર.

કામ=ધંધો; રોજગાર.

લગાર=જગાએ, થોડી.

જગત=કુનીઆ, પૃથ્વી.

ઠોક=મુરખ, અણધડ.

વલે=હાલ, હવાલ.

પસ્તાવો=એદ, અફ-

સોસ; દલગીરી.

ઠીક=ખરાખર, જેમ

જોઈએ તેમ; સારું.

રાજી=ખુશો, મગન.

ફેરવી = મસ્તાનિ.

પાઠ ૩ શ્લો.

સદાચરણ=સારો આ-

લ, સારા આચર-

ણ, સારી રીત.

પહેલ=પહેલાં.

સહેલ=સહેલી રીત.

વાણુ=વાણી, મધુર શ- બ્દ.	બરાવું. જન=માણસ, સખસ.	મીઠી=સારી, મધુર. ડાહ્યો=શાણો, સમજી, સમજણ વાળો.
કોપવું=ગુસ્સેયવું, રીસે	જનમ=જન્મગાની; દેહ.	

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧)

જે માણસ જગતમાં જનમીને પેદેલ વેદેલાં સારી રીતથી ચાલવું એવું જે સમજે, તે સહેલથી સુખ પામે. (૧) જે માણસ જાણીતી વાતો કર્યા કરે, ને માટેથી મીઠા શબ્દ બોલે, તેમ બીજા ઉપર ગુસ્સો કરે નહીં, તેને ડાહ્યો જાણીતો સમજાયો. (૨).

પાઠ ૪ થો.	ડીલ=શરોર, અંગ.	પીયા લેવાની શિક્ષા.
વગડાકિ=રાની, જંગ- લમાંની.	તળાવ=નાનું સરોવર.	રાજકુંવર=રાજાનો છો- કરો, રાજપુત્ર.
ડાંસ=મસ્કર, મગતરાં.	નર=ભાઈ, મરદ.	સજ્જ=શિક્ષા.
ટુંકા=નાના, બટકા.	હજ=જમીન એડવાનું	શિક્ષા=સજ્જ; દંડ.
ધાર=વેહેતી કોરણ.	લોહાનું આણીદાર	વડાઈ=મોટાઈ.
જખર=જોરાવર.	હથિઆર.	આણસમજી = સમજ
જોરાવર=મજબૂત.	પોચી=તરંગ.	વગરનો, નાદાન.
પછવાડે=પાછલી તરફ.	પૂરી પડે=ખર આપે;	યાદ રાખવું=કોમ રા- ખવું; બુદ્ધી નજરવું.
વળેલા=મરડાયલા.	હંકાર; સામી થાય.	સારે=સારું, મતજખ.
કોરે=આજીએ.	પાઠ ૫ મો.	નહારો=ખરાખ, બુંડો.
કઠણ=મજબૂત.	ગાળા ગાળી=ગાળો- આજી.	ગરીબ=પૈસા વગરનો;
વાળ=ખાલ, નીમાળા.	સ્વભાવ=ખાશીઆત,	નિરધન, રંક.
આછા=થોડા, ઝીણા.	મીઠજ, પ્રકૃતિ.	
હીરિછે=ચાલેછે.	દંડ=ગુલાને બદલે ર-	ફરીયાદ=અરજ; રાવ.

કચેરી=દરબાર, રાજ સભા.	વેળા=વખત, સમય. જવાદઉ=માફ કર, મુકી દગી.	ભુંડું=નકાર, ખરાબ શબ્દ.
ફલાણી=હરેક, મુકરર કરેલો.	પાઠ ૬ ઠો.	ખોટી=નકારી, નકામી.
બંદીખાને=કેદખાને.	ભાખતા=કહેતા, બો- લતા.	જગ=જગત; દુનીઆ.
ઘટેતેવી=જોઈયે તેવી, લાયક.	જશ=માન, કીર્તિ.	મૂરખ=બેવકુફ, ઠોઠ.
માફ=જવાદિયુંતે, ક્ષમા	ખાળકી=છોકરી.	જાણવો=સમજવો.
વચન=મુકત, વેળા.	તોલ=વકર, ભારખા-	દુખીખો=હેરાન, દુખી.
કુંવર=છોકરો. રાજ-	જ; આખર.	ખાળક=છોકરો.
પુત્ર.	ભુંડા=ખરાબ, દુષ્ટ.	ખોજ=શબ્દ.
		નકી=ખસીત, નીચે.
		નાર=બાયડી; બધરી.

(કવિતાની સમજૂતી) (૨).

ભુંડા લોકો માંમાંથી નકારા શબ્દ ખોલીને, લોકોની નકારી
ગાળો ખાય, એવા મોટા બેવકુફોની જગતમાંથી આખર એાછી
થાયછે. (૧). જે માણસ નકારા શબ્દ બોલે, તે સામા માણસને
ગાળ દે તે પોતે ખાય, તેને અણધર સમજી લેવો, તે આગળ
જતાં બહુ હેરાન થાય. (૨). મોટે જે છોકરી કે છોકરો જેવા બાલ
બાલશે, તેઓજ લોકોમાં તેનો ભાર વકર વધશે. (૩).

પાઠ ૭ મો.	ચોરણી=ટુંકા લેધો.	અગાડી કાઢવો તે; (લાજ).
દેશ=મુલક.	પહેરવેશ=પેશાક, પે-	મારવાડી=મારવાડના
આલ=ધારો, રીત.	હેરેજાં લુગડાં.	રહેવાસી.
રીતભાત=રીત, રસમ.	ધુમટો=માથાપર ઓ-	દક્ષિણી=દક્ષિણ દેશના.
મુરવાળ=સાંકડીઠગર.	ઢેલો છેડો, મોંપર.	

રહેવાસી.
 સાહેબ લોક=ગોરાલો-
 કઃ અંગ્રેજ લોક;
 ટોપીવાળા.
 પોતીઆં=પોતીઆં.
 બધરાં=બાધડીઆં.
 ધાધરા=ધેરવાળો જૂ-
 લતો ચણીઆં.
 બોલી=બાધા.
 ફેર=તફાવત; ફરક.
 બાકર=રોટલી.
 રોટી=રોટલી.
 હપસી=સીદી.
 ઓરી=સફેદ; ઉજળી.
 પાઠ ૯ મો
 સંધરો=એકઠું; ભંડોળ;
 છત; સીલક.

કણ=રચકણ; કણી.
 સંગ્રહ=એકઠું.
 રૈયત=પ્રજા.
 સંઘાત=સોબતી સાથે.
 ફુકાળ=મોઘવારી; (અ-
 નાજ પાણી નહીં
 મળે એવો વખત).
 કોઠાર=દાણા ભરી મુ-
 કવાનો કાદવનો કે
 લાકડાંનો ખજાનો.
 હેરાન=દુઃખી.
 સકાળ=મોઘવારો.
 પ્રધાન=વજીર, કરેતો-
 હરતો.
 પોપડો=પડ.
 ખાણ=અનાજ ભરી
 મુકવાને ભોંયતળી.

આ નીચે કુવા ને-
 વા કરેજા ખાડા.
 અચરજ=તવાઈ.
 ગંજીઆં=ધાસના મો-
 ટા ઢગલા.
 ચંદી=દાણો; ચણા.
 વિના=વગર, શિવાય.
 ફુખળાં=તખળાં; મુડ-
 દાલ.
 જોર=શક્તિ, બળ કસ.
 કારણ=સખખ, બેદ.
 દેખાડ્યું=ખતાવ્યું.
 ડાહ્યાપણુ=ચતુરાઈ.
 વસે=રહે.
 સંપે=સંપથી, હળીમળી.
 સદા=રોજ; નિત્ય.
 સર્વ=સઘળા; બધા.

(કવિતાની સમજૂતી). (૩)

કીડી જરા કાંઈ રચકણ પડો હોય તે પણ એકઠી કરે એવી
 એ જનાવરની જાત જીવો, કે બધી સાથે સંઘાતથી કેવી સદા હળી
 મળીને રહેછે.

પાઠ ૬ મો.
 વજાઈ=વડના લાંબા

હટકતાં કાંટા.
 છાંએડો=શીંગો.

અસત્ર=અમઝીનું; જુ-
 નું; પેહેલું.

ઘટા=રચના. છાયા;
 (ઝાડનું ફેલાવું તે).
 કાખર=કલકલ અવાજ
 કરતું કાખરું પક્ષી.
 ટેટા=વડનાં ફળ.
 આરામ=સુખ; ચેત;
 વિઆમ.
 હમારત=જાંચી બાંધ-
 હોનું ધર, હવેલી.
 ઘડ=ઝાડનો વચ્ચેનો ગો-
 જ ભાગ.
 ઝાળાં=ઝાડની શાખા;
 યડમાંથી ફુટેલી
 મોટી ઝાળી.
 ફાંટા=ઝાળામાંથી ફુટે-
 લા દોરીઓ જેવાં
 લટકતાં મૂળ.
 લટકેછે=ટીંગાય છે;
 લખડેછે.
 ભાંચ=જમીન, ધરતી.
 મૂળ=જડ.
 ઓળખતાં=પીછાનતાં.
 પાંદડાં=પાંતરાં.
 ફેલાયછે=પસરેછે, પ-

થરાય છે.
 પથુ=મોપગાં જનવર.
 રોપ્યું=વાળ્યું.
 પાઠ ૧૦ મો.
 વીછીં=ઝેરી જીવડો.
 ડંખ=ચટકો.
 આંકડો=ઝેરી કાંટો.
 વિખ=ઝેર, સોમલ.
 કપાએલું=વડાએલું.
 ચિપીઆ=પકડવાનાં
 પાંખીઆં.
 ચુસવું=સોસથું; ચુવું.
 ચાંદી=ફાલો.
 સુઝેલું=સુઝી આવેલું,
 ચડી આવેલું.
 ઝેરી=વીખવાળો.
 ભોંત=દીવાલ, કરો.
 ફાટ=ચીરો, તડ.
 ટાલક=ઠંડક.
 ઉતાવળે=ઝડપથી.
 પીડ=ખરડો, વાંસો.
 ફુઃખ=આપદા.
 ઉપાય=પલાજ.
 હજન=ફુઃખ વીપત.

મજે=બજે, એકઠું થાય.
 અવગુણ=નુકશાન, ગે-
 રફાયદો, બાંગાડ.
 સંભાળીને=સાચવીને;
 તપાસીને.
 ફીકર=ચિંતા; સોચના.
 પાઠ ૧૧ મો.
 છોડીઓ=છોટરીઓ.
 વિલાયત=અંગ્રેજ લો-
 કનો દેશ.
 ખખરદાર=હાંશીયાર.
 સુખી=સારા, સુખી-
 આરા.
 સરખી=ખરાખર, જેવી
 વાહાલી=ખારી, હેત-
 વાળી.
 જરાએ=લગારે.
 રોતીં=રડતી.
 કજીઓ=કુકાસ, ટં
 સમજવીને=પટાવી
 ફોસલાવાને.
 ઢોરે=મોપગાં જનવર;
 (મૂખ).
 મોટપણે=મોટી હિમ્મતે.

બાયડીઆ=બધરીઆ;
સ્ત્રીઆ.

બાયડા=મરદો, માટીડા
ગાંડી=ધેલી, નાદાન;
અણસમજી.

પાઠ ૧૨ મો.

અવાજ=સાદ, સોર.
પાંજરૂં=પીંજરૂં, પક્ષી-
ને રહેવાસાડું બના
વેલું સળીઆ જડ-
લું જળીજેલું ગોળ.

પાળવું=પોષવું, રક્ષણ
કરવું.

અર્થ=માએનો, મત-
લય; સ્વાર્થ.

દીકો=જ્યો.

માજો=પક્ષીને રહેવા-
નું ઠેકાણું.

ફળ=જાણુ, કેરી, દાડમ,
જમરૂં અલીગેરી લી-
લો મેવો.

જીદાં=વેગળાં, છુટાં.
અનાજ=ધાન્ય; દાણો.
મરજી=મરજી, ખુશી.
સમજે=જાણે.

પાઠ ૧૩ મો.

અતોલ=ધણોજ, જે-
નો તોલ નહીં તે.

પ્રીત=હેત, પ્રીતી, માયા.
કાંહલો=ગળચવો.

સુણતાં=સાંભળતાં.

નમણું=નમ્લું.

ધાક=ખીક, ડર.

મનુષ્ય=માણસ.

અંગ=શરીર, દિલ.

અથાગ=ધણોજ, જેમો
સાગ નહીં.

મીઠાં=સારાં, મધુર.

ઉપજે=થાય, પેદાયાય.

હરૂં અ=ખુશી, સંતોષ.

કોટે=કોકે, ગળે.

ધારે=માને.

હેત=પ્યાર, આહા.

કાય=કોઈ ગમતે એક.

કાગ=કાગડો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૪).

પોપટ પાંજરામાં બેઠો બેઠો મધુર શબ્દ બોલે છે; તે જોયો
સાંભળે છે તે સઘળાના મનમાં ધણીજ ખુશી પેદા થાય છે. (૧). એ-
ની કોકે કાળો કાંહલો છે, ને નમ્લું રાવું નાક છે; તેમ શરીરે બધો
લીલા રંગનો છે, ને ધણીની ધાક માને છે. (૨). માણસને તે મીઠું મી-
ઠું બોલે છે, તેથી તેના પર હેત ધણુંજ આવે છે; માટે ધણા લોકો હેત-
થી પોપટ પાળે છે, પણ કાગડાને કોઈ પાળવું નથી. (૩).

પાઠ ૧૪ મો.

| વચન=શબ્દ; સુકન.

| અસર=ફળ, પરીણામ.

માન=આમર, ધનત.
 નવાઈ=અચરતી.
 આવકાર=આદર માન.
 નીવડવું=નીકળવું; ઉ-
 ઠવું.
 દોગાઈ=લુચ્યાઈ; અં-
 ધાઈ. (ધી
 વાધરી=શીકારી; પાર-
 વઠવાડ=લડાલડી.
 લુચ્યાઈ=દોગાઈ; અં-
 ધાઈ.
 માકું=પરામ; નકાઈ.
 તપાસ=તજવીજ, ત-
 હ્લાસ.
 સોગત=સંઘત.
 શીખામણ = કાયદાની
 વાત.
 કદી=કોઈ વખત પણ.
 બુલવી=વીસરવી.
 પાઠ ૧૫ મો.
 કણખી=હિંકુની એક
 જાત; (ખેતીનો ધં-
 ધો કરનાર).
 ધન=દોલત; પૈસા.
 તન=કાળજી; ચેટક;

ધ્યાન.
 અંતકાળ=મરવાનો વ-
 ખત.
 પુંજી=દોલત; ગાંસડો;
 દહ્લો.
 લાલચ=લોભ; ગળકો.
 ખેતી = ખેતીવાડીનું
 કામ.
 દીકરા=છોકરા.
 વિચારું=ધારું.
 ડોસે=ધરડા માણસે.
 કેડે=પછી; પૂંડે.
 આખું=અધું; તમામ.
 વાવ્યા=રોપ્યા.
 નીપજ=પેદાશ; પાક;
 આવક.
 ઉપજ્યો=પેદા થયો;
 નીપજ્યો.
 અરેઅરું=જોઈએ તે-
 વું; સાચું; પરાપર
 પાઠ ૧૬ મો.
 કોણે=કયા સખસે ?
 કીરપાળ=મેહેરખાન;
 દયાળું.
 પેદાકરવું=જન્મ આ-

પવો; નીપજવું.
 ખનાબુય=નીપજવું;
 કરચું.
 સુંઘવાને=વાસલવાને.
 આલવાના=પકડવાના.
 સઘળું=અધું; તમામ.
 ઇશ્વરે=પરમેશ્વરે.
 કર્યા=ખનાબ્યાં; પેદા
 કોધાં.
 ભલાં=સારાં; વાજખી
 રહિ ચાલે એવાં.
 કોપશે=ગુરસે થશે.
 દેખતાં=જોતાં.
 જનખવે=સાચવે, તપા-
 સી રાખે.
 રખવાળી=અરદાસ; ખા-
 લાસ; તપાસ.
 પાઠ ૧૭ મો.
 ગામ=જાંહાં કે થાંડાંક
 ઘરની વસ્તો હોયતે
 શહેર=જાંહાં કે
 મોટાં જોખંધને હા-
 રખંધ ઘરો હોય ત-
 થા સારાં સારાં મો-
 ટાં ચોટા હોય તે.

એખધ=છોથીખાંધેલાં;

છોના.

કોટ=શેહેરને કૂરતી

આસપાસ ખાંધેલી

મોટી છોનો દીવાલ.

જયે=ટોળું; ઓકુંડો.

અડચણ=દુરકત.

૧૨ખંધ=એક પછી

એક સાથે આવેલા.

સેહેજ=થોડી મેહેનતે.

જનાવર=જનવર; પશુ.

દરવાજા=મોટાંખારણાં.

જવલ્લે=કોઇ વખત ;

કદાચ.

ખીક=ડર, ધારતી; ધાક.

૧૩ પાસે=સોડે સોડે

અડોઅડ નજીક.

કૂળીજી=શરી, મોલ્લી.

મામું=જાંઠાં કે મુંપ-

ડાં જેવાં થોડાંએક

ધરની વસ્તીહાયતે.

કસબો=પ્રગણાનું મોટું

ગામ.

મોટાં=મોટાં બજાર.

હાટ=બજાર; દુકાન.

પેસવાનો=જવાનો ;

આવવાનો.

ઝાંપો=લાકડાં સાથે કાં-

ટાં, કરાંઠી વગેરે

ખાંધી લખને ખના

વેલું ખારણું.

પેસનીકળ=આવજા.

પાઠ ૧૮ મો.

છંદ્રીઆ=શરીરના ભા-

ગ; (આંખ, નાક)

જીભ, કાન, ચામડી.

આકાર=ડોળ; ચેહેરો.

ધખાકો=અવાજો.

માલમ પડવું=જણાવું.

વામ=સોડમ; સુગંધ.

મીઠો=ગળ્યો; મીઠાસ

વાળો.

લીસી=સાફ.

સ્વાદ=ચાખવુંતે; જરા

માંમાં નાંખી તપા-

સવું.

મઝાની=સારી; તોફા.

નાંખી=ફેંકી; લાખી.

સમજો=ધ્યાનમાંલેવો.

ટાડું=ફુંડું.

ઉનું=ગરમ.

પાઠ ૧૯ મો.

આંગણું=ખારણું; ખા-

રણા આંગળી

જગો.

ચોખું=સાફ; રચ્ચ.

કોહોવાણું=કોહોવાડો.

રળીઆમાણું=શોભાવં-

તુ; સાફ.

ગંદવાડ=ગોજવાડો.

જીવજંતું = જીવડાં ;

મગતરાં.

એકવાડ=એકાં વાસણ

જેમાં રાંધ્યું ખાધું

હાય તે.

ગંદા=ગોળ.

ગંધ=ખરાબવાસ; ન-

હારીસુગંધ, બદબો.

ભાજીપાલો = ભાજી

પાંતરાં વગેરે.

માદા=આજારી; ખી-

માર; કાહેલી.

લાજ=શરમ, એમ.

તાવ=તપત; ખોખાર.

નીપજો=પાક; પેદાયામ.

ગંધવેડો=કુંડગંધનો ગલી.	છુટ=જગ્યા; મોકળાસ.	સજ્જન=સારા માણસ
સાફ=ચોખ્ખું, સ્વચ્છ.	પાઠ ૨૦ મો.	માપ=ભરત; પરમાણું.
વેગળે=આપે, દુર.	ચીર=કપડાં; કીમતી લૂગડાં.	ચોક=ખાળ, મોટીચોકડી
આપડા=ખીચારા.	આપ=આરસી.	શરીર=દિલ, અંગ.
ચોખ્ખાઈ=સુધાઈ.	મધપૂડો=મધ માખનો પૂડો.	રૂડો=સારો, મઝાનો.
ચુણ=ફાયદો; આશીયત.	વાન=દેહાર, કદ.	દેખીએ=જોઈએ.
છોડ=છોડવો, રોપો.	રચે=બનાવે, ગોઠવે.	શુદ્ધ=પરાપર; ખરેખરી
		ચિત્ત=મન; ધ્યાન.

(કવિતાની સમજૂતી). (૫).

આપણે બધી જાણસો ચોખ્ખી રાખવી, ને લૂધડાં પણ ચોખ્ખાં (ચિએલાં) પેહેરવાં; વળી ધર ને ચોક પણ ચોખ્ખાં રાખવા, કે જેથી આપણું શરીર સદા સુખી રહે. (૧). જુઓ કે મધમાખી મધપૂડો ખરાખર માપ રાખી બનાવે છે, તેમાં કાંઈ ડાઘા કે ખોડ આપણ કશું આપણ દેખતાં નથી, તે આરસી જેવો સાફ જણાય છે. (૨) ચોખ્ખા રહેવાથી આપણું મન ખુશ રહે છે, ને તેથી શરીરનો દેહાર વળે છે; વળી ચાર સારા આખરદાર માણસ જોલા હોય તેમાં ચોખ્ખાઈએ કરી (ચિએલાં સાફ લૂગડાં પેહેરેલાં હોય તો તેથી) હરકોઈ માણસને ઘણી આપડ મળે છે. (૩).

પાઠ ૨૧ મો.	નફર=સંગીન.	છે; સણસણે.
સુંવાળી=પોચી; નરમ.	ખરાડેછે=આરડેછે.	ફલંગો=કુદકો.
નાળ=લોહાના મેખ-	મજલ=મેપ; ટપ્પો.	સીમ=ખેતર, (ખેતરની
મારીને પગે જડ-	નિર્દય=ધાતકી.	હદ).
વાના જોળ પાટા.	ખાંખારેછે=હણ હણે.	ભિગો=સાથે, ચોકડો.

ચરેછે=ધાસ ખાયછે.
 વાળ=ખાલ; નીમાળા.
 છેડે=નાકે.
 ગાઉ=કોસ.
 ભાળે=ભાર.
 વેહેછે=ખમેછે, ઊંચ.
 કેછે.
 ચાકરી=ખરદાસ, ખા-
 લાસ; સેવા.
 માયા=હેત; ચાહેના;
 ખાર.
 ચાહે=ખાર રાખે.
 પાઠ ૨૨ મો.
 કાતરા=ખેડકા.
 વટેમાર્ગુ=રસ્તે જતો,
 મુસાફર; પંથી.
 સંગીત=નકર; મજ-
 ખૂત.
 કચુકા=હળીઆ; ક-
 ણીઆ.

ચીકણું=ચીકવાળું;
 ચોટે એવું; જામર.
 ચીચોડા=હળીઆ.
 ચોખ્ખડા=ચોડા, ચારે
 બાજુએ સરખા.
 કોર=ટીપું.
 ખાટો=ખટુમકો.
 ખટાસ=ખાટો સ્વાદ,
 ખાટા સવાદની
 ચીજ.
 ચોમાસુ= વરસાદની
 મોસમ,
 વરસેછે=આવેછે,
 બારેમાસ=આખુ વ-
 રસ.
 ખપ=જરૂર, અગત્ય.
 રોજ=નિત્ય, સદા.
 પાઠ ૨૩ મો.
 અકલ=બુદ્ધિ, સમજ.
 ધણેરી=ઘણી.

નેક=ટેક, મોટાઈ.
 માહાલે=મોજકરે; સુ-
 ખે ફરે.
 વિશ્વ=જગત; પૃથ્વી.
 તસુ=એ આંગળ.
 માતા=મા, માજી.
 વિખ્યાત=નામીયું પ્ર-
 ખ્યાત.
 નવ=નહી, ના.
 તાત=બાપ, પિતા.
 મોજ=મજા, ચેનખા-
 જી.
 શાણા=ડાહ્યા, સમજી.
 દીકરી=છોકરી.
 નિત્ય=રોજ, સદા.
 પર=પારકુ.
 ઠામ=ઠેકાણું, જગો.
 કેરો=નો, તણો.
 સામળ=એક મોટો ક-
 વિ થઈ ગયો.

(કવિતાની સમજીતી). (૬).

માને છોકરી (આમલીનું ઝાડ ને તેનું ફળ આમલી)નું એ
 ક નામ બુદ્ધિથી જાણ્યું, તેનું તો ઘેર ઘેર ને વળી રોજ રોજ સારા
 વિવેકથી કામ પડેછે; તેમાં મા તો એકની એકજ જગોએ રહેછે એક

તસુ પણ ચાલતી નથી, પણ તેની છોકરી તો બધે દેશ દેશ ભલી રી
તે મોજ કર્યા કરેછે; વળી જુઓ કે તે છોકરીનો છોકરો (ચીચોડો) તે
માનો બાપ થાયછે, ત્યારે સામળદાસ કવિ કહેછે કે તમે ચતુર નર
સમજી લેજો એ તો બધી પૃથ્વી વિષે પ્રખ્યાત છે. (એટલે આમલી-
ના ઝાડની છોકરી આમલી, ને તેનો છોકરો ચીચોડો રોખાથી પાછું
આમલીનું ઝાડ થાયછે, ત્યારે એ પ્રમાણે ચીચોડાથી આમલીનું ઝાડ
નીપજ્યું, તો તે ઝાડનો બાપ કહેવાય).

પાઠ ૨૪ મો.

ચાટવું=આરસી.
રતાંધળો=રાતે આંધ-
ળો; (દીવસે દેખા-
ય ને રાતે જોને ન
હોં દેખાય તે).
પોપચુ=આંખનું ઢાં-
કણ.
ભમ્મરે=ભવાં; આંખ-
ના પોપચાં ઉપર
કમાનના જેવાબા-
લ છે તે.
ખાળવું=અટકાવવું.
રજ=ધૂળ, રચકણ.
છાજલી=છજ્જી, છા-
બડી.

સારેછે=કરેછે.

પાંપણ=આંખના પો-
પચા સ્થાથે વળગે-
લા બાલ.
જણસો=ચીજો, વસ્તુ.
ખરેખરો=ખરોખર.
જતન=ખરદાસ, સાચ.
વણી.
ઝીણી=ખારીક.
કાણો=એક આંખઆં
ધળો.
દયા=રેહેમ, મીઠી ન-
જર.
સાજી=સારી.
પરમેશ્વર=મોટો ધધર.
પાડ=ઉપકાર, આભાર.

પાઠ ૨૫ મો.

કપાસ=રૂનાં નાનાંઝાડ.
કહેત=કહેતી; કાણી.
ઘાટ=ડોળ, આકાર.
બળતણ= બાળવાનાં
લાકડાં, સરપણ.
ભાખરી=ધર્મનાં લો-
ટની જડી રોટલી.
કાંતવું=લાંબાં, તાંતણા
કરવા.
લટકતાં=ટીંગતા.
કુંભારે=મટોડીના વા-
સણ બનાવનાર.
વણવું=લુગડું બનાવવું.
ધાન્ય=અનાજ, દાણા.
કાળે=વાસ્તે, માટે.

તૈયાર=હાજર, તરત	પાઠ ૨૬ મો.	ઘોઠવા=શરીર ઢાંકવા.
કામમાં આવેએવું.	ધરતી=જમીન, જુમી.	ખાંતે=ખુશીથી.
કશું=કંઈપણ જરાએ.	થોક=જથો.	શીરતિ=કેમ; કંઈ પ્રકારે.

(કવિતાની સમજૂતી) (૭).

ખાવા અને પેદેરવા ઘોઠવાને પરમધરે આપણને શરીર આપેલુંછે, હવે તે વડે જો મહેનત કરીએ, તો તેમાંથી રાતા પીળા રંગ (જે જોઈએ તે) મળે. (૧). જમીનમાંથી અનાજતો બધું જથો બંધ થાયછે, પણ જો તે જમીનને ખુશીથી એડે નહી તો ખાવાનું શું આવે (અનાજ કેમ પાકે)? (૨). પણ તેમ કરવાનેઆપણને ઈશ્વરે તેના ઇલાજો આપેલાછે; પણ કંહિ વાસણ અને બાળવાના લાકડાં વિના રંધાય તે શી રીતે? (૩).

:૦:

પાઠ ૨૭ મો.	જો એવાં, લુગડાં	કાં=કેમ? કોણ.
હાલ=હમણાં.	ઘરેણાં. બુખાર.	અર્થ=સ્વાર્થ, મતલબ.
વખત=વેળા, સમય.	પરઘેર=પારકે ઘેર.	સાકરી=નોકરી.
શણગાર=શરીરને શો-	સરસ=સારા, મજાના.	પેર=રીત, પેટ.

(કવિતાની સમજૂતી) (૮).

માટે હે બાઈ તે (બળતણ ને વાસણ) તું તૈયાર બનાવ કે કાંતો તને બીજો કોઈ કરી આપે, કે તારે તારા સ્વાર્થનું (પોષણને વાસ્તે) તે વખતે થાય. (૧). ઝાડ ઉપર લગડાં લટકતાં કાંઈ તૈયાર નથી, પણ જો કપાસ વાવી તે પરથી રૂંદોતરીને તેને કાંતીને વણે તો

મઝાનો પહેરવાનો પોશાક બને. (૨). માટે ગમે તે રીતે ઘેર કે પારકે ઘેર (દેશ કે દેશાંતર) મહેનત નો કરે, તો ચાકરી કરતાં બાખરી સારી રીતે પામી (મહેનતનો ભરણે પરમધર તેને આપે). (૩).

પાઠ ૨૯ મો.

દાન=ધર્મ, ઝેરાત.

આપદા=ફીકર, ચિંતા.

આંતરડી = આત્મા ;

જીવ.

પરોપકાર=પરકલ્યાણ;

પારકા પર ઉપ-
કાર.

પુણ્ય = ધર્મ, દાનનું
આશિષ.

આશિષ=આશિરવાદ;
સારી કુવા.

વાવરવું=વાપરવું; ખ-
રચવું.

સુખ=ખખીલ, કુંજુસ;
કસરીઓ, મખા
ચુસ.

કપણ=કુંજુસ.

સેધરી=એકઠું કરી.

મુદસિ=જરાએ, લગ-
રીકે વણ.

નારાજ=નાખુશ, દલ-
ગાર.

ગન્ન=ખુંજસ, શક્તિ.

લેખે = ઠેકાણે, સારે
મારગે.

ગરીબગરબાં = ગરીબ
લોકો, નાચાર, અ-
નાયો.

કુનીઆ=સંસારે આ-
લમ, પૃથ્વો.

જશ=માન; આખર.

વાવેલું=રોપેલું.

ફોકટ=તકામું.

તકામું=કામ વગરનું ;
ફોકટ.

કુંગાળ=ગરીબ, અના-
થ નાચાર.

મજુરો=તેતરું, વેઠ.

પાઠ ૨૯ મો.

સાચ=સાચવટ, સા-
ચી વાત.

દેશાઈ=જાગીરદાર, વ-
તનવાળો માણસ.

ઉઘ્યાં=નીકળ્યાં.

દાખત્રા = ઉદાહરણ,
દ્રષ્ટાંત.

ચપુ=ચાકુ; છરી.

ગમ્બો=પસંદ પડ્યો.

રૂપીઆ=સોળ આના-
ની કીમતનો રાણી-

ની છાપનો રૂપાન્નો
શિકો.

છેઆ=છોકરો, બચ્ચાં.

લેખણ=ક્લમ.

વખાણ્યો=પસંદ કર્યો.

ગમ્બો=પસંદ પડ્યો.

વેલો=જલદી.

કાપ=ચીરો.

પાઠ ૩૦ મો.

સાચામાલું=ખરા ખા.

લું, સતવાદ, સાચો.

ગબરાવું=અકબાવું.

બીવું; ગાભરાયવું.	ઝટ=જલદી, તુરત.	ગાદી.
ધીરજ=સહુરી, શાંતી.	પાઠ ૩૧ મો.	સિંધુ=દરિઓ, સમુદ્ર.
કાડી=ચોરી.	સંકટ=દુઃખ, આકૃત.	શુભ=સાફ, મંગળીક.
બીજ્યા=ચોડ્યા, બી- જવાયા.	કોડ=હજરો, (સો લાખ).	સહીએ=ખમીએ, સ- હન કરીએ, વેઠીએ.
છાતી=હૈયું, મન.	પરલોક=પારકા લોક; દેવ લોક.	દિનરાત=રાતને દા- હાડો.
ચાંપીને=દાબીને.	હોડી=સડવાળો મોટો મછવો, નાનું વા-	સદા=રોજ, નિત્ય.
વાહાલું=પ્યાફ; હેત વાળું.	હાણ.	સરે=ચાપ, ખને.
વાંક=તકસીર, યુતો.	રાજ=અમત્ર, હાકમી;	ઉપાય=ઉપાય.
અનજાતાં=અચિંતા.		નકી=ખચીત, નિશ્ચે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૯).

આપણા પર જે દુઃખ આવી પડે, તે સહન કરીને ખરાખર સાચી વાત કહેવી, ને બીજા લોકમાં સુખ લઈએ (સાચું બોલેથી સુખ મળે), અને તેથી રાત ને દહાડો સુખી રહીએ. (૧). સાચું બોલવું એ સદા સાફ છે, જુદું બોલવાથી ઘણું દુઃખ આવી પડે છે; માટે તમે હજરો ઉપાય કરો જુઓ, પણ સુખ તો સાચાથીજ થાયએ. (૨). સાચું બોલવાથી સદા આપણું કામ થાય, પણ જુદું બોલવાથી કદી થાય નહીં; કેમકે જુઓ કે કાગળની હોડી ખનાવીને તે દરિઆમાં મુકો તેથી દરિઆ તરાતો નથી, (તેમ જુદું બોલવાથી આપણું કામ કદી થવું નથી. (૩).

પાઠ ૩૨ મો.
ઘેઠાં=મેઠાં.

કાતરવું = કાતર વતી
કાપવું.

ધાબળીઓ=ઉનનું પે-
હેરવા ઓઢવાનું

લગુડું.
 કામળો=ચુમાળો.
 બરવાડ=ઘેટાં ચરાવ-
 નાર.
 શ્વેનો=કર્ધ ચોજનો?
 દીકાં=જોયાં.
 નિમાળા=માલ, વાળ.
 ઉન=ઘેટાંના બાલ.
 કામળીઓ=નાના ચુ-
 માળા.
 ટાલ=કુંડ, હીમ.
 ખિચારાં=આપડાં ગ
 રીખડાં.
 ઉનાળો=તાપની મોસમ
 એ શિયાવ=એ વગેરે;
 એથી બીજા.
 પાઠ ૩૩ મો.
 ઝરવું=વેહેવું, ટપકવું.
 લીંબોળીઓ=લીંમડા-
 નાં ફળ.
 જોગ=મરજ, વ્યાધી.

પેટી=નાનો પટારો.
 પોપટીઆ=લીલા, પો-
 પટ જેવા રંગના.
 રાયણ=લીંબોળીના જે
 વો લીલી મેવો.
 ગળી=મીઠી.
 વિખ=ઝેર, સોમલ.
 ઓસડ=દવા.
 ઠેકાણે=જગોએ.
 પાઠ ૩૪ મો.
 ધાત્ય=અનાજ.
 ડુંડું=કણસલું.
 ઝીંબી=ધર્જની કંડી.
 પેસાદાર=તાલેવંત;
 માતબર; ધનવાન.
 કડમ=જર બાજરીનાં
 લાંબા સોંઠાં.
 કણસલું=ડુંડું.
 પુળા=કડબના ભારા.
 બાજરીઝીં=બાજરીનું
 કણસલું.

વવાય=રોપાય.
 જર=જીવાર. [મ.
 શિઆળો=ટાલની મોસ
 સાંઠાં=અનાજના ઉ-
 બા સોટા.
 દોર=ચોપગાં જનવર.
 મસજે=ચોળે.
 દળીને=લોટ કરીને.
 લોટ=આટો.
 પાઠ ૩૫ મો.
 તલસરા=તલની શીંગ.
 શેલડી=ગળ્યા રસનો
 સાંઠો.
 શીંગ=ફળી.
 જવ=એકજાતનું ધાત્ય.
 કઠાળ=મગ, ચણા, વા-
 લ. વટાણા વગેરે
 ધાત્ય.
 ડાંગર=ભાત.
 પોપટા=ચણા ફળી.
 સર્વે=સઘળા, બધા.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૦).

બાજરીનાં કુંડામાં બાજરી ને કણસલામાં જીવાર જોઈએ
 (યાયછે); તેમ કંઠીમાંથી ધર્જ, ડાંગર, ને જવ એ ત્રણે યાયછે. (૧).

તલ છે તે તલના છુંડામાં ધાયછે, ને ક્રોમ એટલે વાજ, વટાણો, મગ, વગેરે શીંગોમાંથી ધાયછે; તેમ ચણા ચણાફળીમાં ધાયછે, ને ફરડીમાંથી શાકર અને ગોળ ધાયછે. (૨). ચોમાસાના ચાર મહીના એટલે (અશાડ, આવણ, ભાદરવો ને આસો) એમાં જ્યુવાર, બાજરી તૈયાર ધાયછે ને શીઆળામાં (કારતક, માગશર, પોસ ને માહા) એ ચાર મહીનામાં ધર્જ ને ગણા ધાયછે. (૩).

પાઠ ૩૬ મો.
ધરતી=જમીન, ભૂમી.
કીર્ણ=જેંચા ધર, છ.
રજ.
નાળાં=પેહેલો ઝરો,
નાની નીક નદી.
મરડીયા=છો પકવવા-
ના, ધોળા.
માહાડ=મોટા જેંચા સા
થે જોડાઈને લાંબા
ગયેલા કુંગરો.
હમડાં=કપડાં.
તૈરસ=સોસ.
મટાડે=કુર કરે, હે-
લવે.
કીકિ=કીનારે.
એતર=અનાજ તથા

ધાસ પાકેછે તે
જગો.
એકાએક=એકદમ, ઉ-
તાવળે.
પાઠ ૩૭ મો.
રાન=વન, જંગલ.
માણિક=કીમતી જવા-
હાર.
અનેક=ઘણાં; બહુ.
જમફળ=જમરખ.
પદાર્થ=ચીજ, વસ્તુ.
જંબુ=એક જાતનું ઠ-
ળીઆનાળું ફળ.
હીરા=ખાણમાંથી ની
કળતો એક જાતનો
કીમતો પદાર્થ.
વન=રાજ, જંગલ.

સરખી=સપાટ, પાધરી.
ધાતુ=સોનું, રૂપ, ચાં-
બુ, કલાઈ વગેરે.
તપેલી=પાતેલી.
લોટા=કળશીઆ.
લોટીઆ=કસડીઆ.
પાળીઆ=ચાપુઆ,
છરીઆ.
જાત=તરેહ, રીત.
પાઠ ૩૮ મો.
સેવા=ચાકરી, ખરદાસ.
જંપવું=સુખે ખેસવું;
ઠરવું.
દાઝ=ધ્યા, રહેમ.
જગમ=છંદગાની; અ-
વતાર.
ઉછેરતાં=મોટાં કૌતં.

પજવતાં=દુઃખદેતાં.
સંસાર=દુનિઆ; પૃથ્વી.
હેત વહાલ=ખ્યા.
સુખીર્ણિ= સુખીઆરૂં;
સુખી.
દુઃખીર્ણિ=દુઃખીઆરૂં ;
દુખી.
વેદના=દુઃખ; પીડા.
ચડાવવું= કચ્છલરાખવું.

પાઠ ૩૯ મો.
ગુણુ=ઉપકાર; આભાર.
અવસર=વખત.
ટગમગ=ડગમગ; હા-
લ્યા વિના.
અમાપ=ધણી; જોનો
માપ નહીં.
ધડી=૨૪મિનીટ ૬૦;
પલ.

પરદાસ=સંભાળ.
ઉમ્મર=વય; જુદગી.
દાસ=ચાકર; સેવક.
ટકતો=થોભતો; ડરતો.
ખાજ=ખાવાનું.
લેશ=જરા; જરાપણ.
વેઠીને=ખમીને.
ઉપકાર=ગુણુ; આભાર.
સમે=વખતે; વેળા.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૧).

જ્યારે અમ્યું નાનું હતું તે વખતે તેનો પગ ધૂજલો રહેતો નહીં.
અને ખાવાનું પણ બરાબર ખવાતું નહીં. તેમ પોતાની મેળે ઉઠી
શકાતું પણ નહીં, અને મનમાં જરાએ લાજ શરમ હતી નહીં. (૧).
એવા વખતે અમ્યાપર માયાપે દયા આણી, ને દુઃખ પોતે વેઠીને
તેને સુખ આપ્યું, એ આભાર અમ્યા ઉપર માયાપમી મોટોછે,
(૨). કોઈ માણસ એવે વખતે જો રોજ એણે ધડી ચાકરી કરે તો
ચાકરી કરાવનાર આખી જુદગીમુધી તેનો દાસ થઈને રહે. (૩).

પાઠ ૪૦ મો.
ખાવળ=ખાવળનું લાક-
કું, ખાવળના લાક
ડાનું ઝાડ. (લી.
શૂળ=કાંઠાવાળી ડાખ-
પૂઠીઆં=પૈડાને ફરવું
લાકડાનું ગોળચકર

ફૂમવું=રેશમનું કુલ.
તુરોસ=ફીકાશ.
પરડા=ખાવળની શીંગ.
ફુંડ=છોથી ખાંધેલો ગો
ળ ઝરો.
નાઇડા=નાઇ; પૈડાની
વચમાંનું લાકડાનું

ગોળ ફુંગરૂં.
ઉતરડવું=સોરવું, ઉતા-
રવું.
આરા=પૈડાની વચમાં
ના ફરતા લાકડાના
ગોળ કકડા-
આળાં=ગદગદાં; પચ-

પચાં; સુવાળાં.
 અથાણું=અથાણું.
 પુરો=ખરાખર.
 મજબુત=ચીકણું; જ-
 ખરું.
 ખરે=વહે; ટપકે.
 ચીકાશ=ચીક.
 પાઠ ૪૧ મો.
 શેખઅલી=ખોટાખોટા-
 બંગ ઉઠાવનાર; ચ.
 જેલો માણસ.
 તુરંગ=ખોટા ખોટા
 વિચાર; બંગ.
 ખોલેખા=ધણાં; મસ.
 ધુણાવવું=હલાવવું.
 માલિક=ધણી; શેઠ.
 ધાડવો=માટીનો મોટો-
 ધડો-વાસણ.
 વેપાર=રોજગાર.
 મજુર=વૈતરો; હેલકરી
 ઉઠવા=આવવા.
 કુકડી=મરઘી.
 સૌરોપઠ=પહુ; ધણાજ
 એકડા=ભેગા.

ઉપજશે=પેદા થશે.
 કમાઈશિ=રળીશ.
 પરાણીશ=લગન કરીશ
 ફૂરી=ભાંગી.
 પાઠ ૪૨ મો.
 ચણતર=ચણી લેવાનું
 કામ.
 માર્ગાલિવું=નળીઆ ચ-
 ઢાવવાં.
 ઓશરી=ઓઠલી; પ-
 ગથીજાં.
 સાટું=બંદોખરત; કરાર.
 હાટડાં=તાકાં.
 ભાયરૂં=ધરનાં ભાય ત-
 નીઆ નીચેની
 આગળની ઓરડી.
 છોરાવધું=છો દેવડા-
 વતી.
 મોભ=ધરનામાળનો વ-
 વચ્ચે આડો થાંભલો.
 વળીઓ=સાકટીઓ.
 કાથ્થે=નાળીએરની છા-
 લની વણેલી દોરી.
 પાપો=મૂળ ટેકણ.

કરા=દીવાલ; ભીંત.
 પછોત=પછવાડેની ભીં-
 ત.
 પાણીઆર=પાણીના
 મેડાં મૂકવાનીઓ-
 ઠલી.
 જળીઓ=લોઢાના સ-
 ણીઆ જડેલી બા-
 રીઓ.
 ભો=બીક; ડર; ધાસ્તી.
 પરથાળ=પેહેલા અંડ
 ના ભોંય તળીઆ-
 ની જગો.
 અટપટ=જલદ; તાકીદ
 રળીઆમાણું=શાભીતું.
 પાઠ ૪૩ મો.
 બિરાજવું=દીપવું; શા-
 ભા આપવી.
 પાટડાં=ભારવટીઆ.
 મજગરા=ચણીઆર
 નર માદાના ચાપ-
 ડા.
 સાગ=સાગનું લાકડું.
 છજજી=છાજ.

ઊભાણું=છો દેવડાવ-
 વાનું કામ.
 ચોરેસાં=ચોડા પથરે;
 ચોડી ઇંટ.
 હુહાર=લોહાનો ઘાટ બ-
 નાવનાર.
 છૂટ=મોકળાસ; જગો.
 મેડો=માળ.
 મણા=કસર; ખામી.
 છીંડી=ખડકી; વાડો.
 દાદરો=લાકડાના પાટી.
 આની નીસરણો.
 નીસરણી=વાંસ કે વ-
 જીનો દાદર; સીડી.
 ખુંટીઓ=ખીટીઓ.
 તાકા=મેટા ગોખના.
 પાઠ ૪૪ મો.
 છાજવું=દીપવું; શોભવું.

મેના=મધુરરાગનું પક્ષી
 ગાલીચા=જનજમ; (મો-
 ડું કોમતી બીછાનું).
 ચૂનાળાં=ચૂનાના; ચૂ-
 નો ફેરવેલા.
 કોઠરા=લાકડાના પાટી.
 આ તથા લોહાની
 જાળી જડેલો જર-
 ખો રવેશ.
 ભૂપતિ=રાજન; પૃથ્વીપ-
 તિ.
 નીર=પાણી; તેજ.
 હીંચકો=હીંદોગો; ઝો-
 લો.
 ચિત્ર=તસવીર; છબી.
 સુડા=પોપટના જેવા
 લીલાપીછાના પક્ષી.
 ખાટ=ખાટલો.

ખૂબ=ધણુંજ; મસ.
 રૂડાં=સારાં ચોભાવતા.
 ધણ્યાં=ખનાવ્યાં.
 રસોડાં=રાંધણી; રસોઈ
 ખાનાં.
 રૂપાળાં=શોભિતાં; ખૂબ
 સુરતાં.
 ચણ્યાં=ચણી લીધાં.
 દીશિ=દેખાય; જણાય.
 ખૂટે=ધટે, ઓછું થાય.
 મીઠાં=મધુર; મધુરા.
 શુદ્ધ=પરાપર; સાફ.
 ખેડકો=ખેસવાની જગો.
 અગાસી=ધામુ.
 સેજ=ઢોલીઓ; પલંગ.
 ખાસી=મજાની; સારી.
 ખીછાવી=પાયરી.
 ભલાં=સારાં; મઝાના.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૨.)

જન, જાળીઆં, માળીઆં ધણાં સારાં ખીરાજેછે, ને ખારી
 એ નાનાં ખારણાં પણ સારાં દેખાયછે; પાણીનાં ખેડાં મુકવાની ઓ-
 ટલી ને રાંધવાની જગો પણ શોભિતી ખનાવી છે; ને તે ઇંટથી
 ચણી લઇને તે પર ચુનો ફેરવેલો દેખાય છે. (૧). ટાંકામાં જે પાણી
 ખરેલાં છે તે કદી ખૂટતાં નથી, તેમાંથી લોકો વાંકાં વળીને પાણી

ખેંચી કાઢે છે; સુડા તે મેનાના જોવા સાફ મધુર શબ્દ બોલે છે, જેના પાંજરાં પીતળથી જડી લખને રંગેલાં છે. (૨). ખેસવાની જગો, કોરા, ને અગાસી સારી બનેલી છે, ને સુવાને વાગતે ઢોલીઓ તથા મઝાની હોઢોળા ખાટ છે, તેમ ગલીયા મનને ગમે તેવી રીતે પાથરીને દિવાલના ઉપર રાજ્યોનાં મોટી છબીઓ પાડી છે.

પાઠ ૪૫ મો.

સજ્જડ=મજબૂત.

હણહણવું=સણસણવું;
ખાંખારવું.

નસકોરાં=નાક આગળ

દમ લેવાનાં ખેકાણાં.

દાઢ=મોંમાં ખેવડા દાંત

આગળની જગો.

ડાચું=જડવું.

વાચા=ભાન; બોલવા

ની સમજ.

નરસી=ખરાબ; નહારી.

પોચો=નરમ; સુંવાળો.

કાણાં=પેદ; છિદ્રો.

જળવે=સાચવે; તપાસે.

ટોકો=આધાર; મદદ.

ઝીણાં=ખારીક.

કકડા=ટુકડા; કકડા.

ભકો=ચૂંકદો; કકડેકકડા.

સાદ=અવાજ; સોર.

ખરાડે=ખારડે; પોકારે.

પાઠ ૪૬ મો.

ખીજવું=ચીડવું.

છેલાઈ=છાકટાઈ; વર-

ણાગી; તોર.

પગરખો=જોડી; ખા-

સડી.

અડકટ=આંટી.

પછડાઈને=અકળાઈને

અંટવાઈને=આંટી આ

વીનું.

ખોટું=ખરાબ; નહારું.

અમથી=ખાલી; વગર

ખપની.

સ્વભાવ=મીઠજ.

રીસાળ=તામસી.

પગથીઝી=ઘોટલી.

ફેંકી=નાંખી; લાખી.

વાંસે=પછાડી; પાછળ.

ખાખોચીઝી = નાનો

ખાડો.

ખગડ્યાં=ખરાબ થયાં.

ખખર=સમાચાર.

હાલ=હાલ; દશા.

પાઠ ૪૭ મો.

અદેખા = કીનાખોર;

ઝેરી.

ખારીલાં=તીખા સ્વ-

ભાવતાં.

અવતરવું=પેદા થવું.

કુરકુરીઆં=મોકૂંલાં;

ભાટીલાં; કુતરીનાં	કળી=ખીલ્યા	વગરનું	ધ્યા=રેહેમ; મેહેર.
બચ્યાં,	ફૂલ.		વળગીને=ખાઝીને.
ગેલ=લાડ,	ખતાવું=દેખાડું.		દિવસ=દહાડો; દીન.
ભાટીલાં=ખાટીલાં કુ-	વાવીએ=રોપીએ.		ઝટ=જલદી; તુરત.
તરીનાં બચ્યાં,	પાઠ ૪૯ મો.		ચુકવું=ભુલવું; વીસરવું.
આડો=વાંકો; ઊંચો;	લાગલાગટ=રોજ રોજ;		પરમેશ્વર=મોટો ધર્મ.
કહ્યું માને નહીં તે,	પાંચ સાત દિ-		પાઠ ૫૧ મો.
અજાણ્યા=પારકાં,	વસ સામટા.		ડાંગર=ભાત.
ધુરંકવા=દાંતીઆકરવા;	અસખસ=અફીણના		ક્યારડા=પાણીભરાયલા
ચીડવા.	ફણગો=સણગો. (ખી.)		નાના ખાડા ક્યારા.
લાગ=દાવ; લક.	થળીઓ=કળીઓ.		પરાળ=ભાતનું ધાસ.
અચકુ=ડાકું; કરડવું તે	સીંચીએ=રેડીએ.		છાલાં=છોતરાં.
સઘળા=અધા.	સમજસે=ધ્યાનમાં ઉ		ઓખા=ડાંગરમાંથી ની-
જંપે=સુખે ખેસે; ઠરે.	તરશે: ઠસસે.		કળેલા દાણા.
ઉઘડેછે=ખુલ્લી થાયછે.	પાઠ ૫૦ મો.		તર=નાનાં નાના કુમ-
પાઠ ૪૮ મો.			ળા છોડ.
ખીલવું=પાંખડી છૂટી	વેહેળો=નાની નદી; ના-		લીલ છમ=છણાજ લી-
પડવી.	ળુ ઝરો,		લા; (કાચી કેરી જ-
અંગ=શરીર; શરીરનો	તેડે=તીરે; કીનારે; કાંઠે,		વા).
ભાગ.	ઉપકાર=પાડ; આભાર.		દાણા=અનાજ; ધાન્ય
મૂળીઝો=મૂળ; જડ.	ચટકો=કુંખ,		ખંખેરી=આપટી.
વહે=ખાકું; કાણું; છિદ્ર.	ખદલો=અવેજ; પાડ,		ઝાડકે=વા દહ કસતર
ચુસે=સોસે; રસ ગળે.	આખર=માન; ધજત.		કાઢે; ઉપણે.
નરી=એખલી.	ઝાંપ=જાળ; કાંદો,		નીપજલવે=પકાવે.
પાંદડાં=પાંતરાં.	તણાતી=અચાતી,		ખેડુત=ખેતી કરનારા.

કરનાર=પનાવનાર.
ભારે=મોટો; ધણો.
પાઠ પર મો.
માંભરી=ભુરા ડોળા
વાળી.
ધીઆણુ=ધીએ ચોપડે
લું; ધી ધાલેલું.
તલપ=ડાકું.
તીણું=અણીવાળુ.
હુપ્કુ=ધી વગરનું.
ચોખી=સમજાણ વા-
ળી; અફલવંત.
વેર=દુસમનાઈ; ખાર.
હળવે=ધીમિ; આસ્તે.
સુઝે=દેખાય; જણાય.
તરત=જલદો.
બિગાડ=નુકશાન.
પાઠ પડ મો.
બીકણુ=બીએ એવા
નરમ; પોચો.
અજાણ્યું=પારકું; પર
દેશી; કોઈ દાહડો
જોયલું નહીં તે.
સોડ=ખાજી; પાસે.

સામું=તરફ.
ખાઝી=વળગી.
ગભરાયો=અકળાયો.
કાદવ=કીચડ.
ઉઠાડ્યો=ઉભો કર્યો.
પાઠ પડ મો.
દરિઓ=સાગર; સમુદ્ર.
અગરીઓ=મીઠું પક-
વનાર.
રાશ=મીઠાના ઢગલા.
કયારા=નાના ખાડા.
અગર=મીઠું પાકે તે
જગ્યા.
ઉસરડયું=સાંભરી લેવું
કાંઠે=કીનારે.
પડ=થર.
ઢગલા=ગંજ.
મટોડી=ચીકણી માટી.
પાઠ પડ મો.
પ્રમાણે=રીતે.
ભણીગણી=લખી વાં
ચી હોંશીઆર થઈ
કોથળો=પાંચ મણનો
ખાળો.
ઓહો=અરે! વાહ!

શરી=કુળીંગી; મોહોલો.
નાકે=છેડે; છેવટે.
મેડીઓ=માળ.
ભાર=ખાળો.
એકીવારે=એકદમ.
મલેલા=મૂકેલા.
સેહેલયો=થોડી મહેનતે
ડાહ્યા=શાણા; સમજી.
પાઠ પડ મો.
પંથ=રસ્તો, ધર્મ.
ખર=ગરબો.
પાણુ=પથ્થર.
એધાણુ=નિશાની.
લહિઓ=સારા અક્ષર
નો લખનાસે; ભા-
મિઓ; જાણીતો.
છેદાયછે=ધસાયછે.
પંડીત=વિદ્વાન; લાહેર
નીપજે=થાય; બને.
ગાઉ=કોસ.
કપાય=મટે; ફૂર થાય.
અખ્યાસ=મહાવરો.
કાયર=હેરાન; કુખી.
આળસ=સુરતી.
તોલ=વજન.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૩)

માણસ બણતાં બણતાં વિદ્વાન થાય, અને લખતાં લખતાં સારા અક્ષરનો લખનારો બને; તેમ રોજ જો ચચાર ગાઉ ચાલ્યા કરે તો લાંબો રસ્તો હોય તે પણ કપાઈ જાય. (૧). પોપટ જેવો પશુ પણ શીખવ્યાથી શબ્દ બોલતાં શીખે છે; તો કાયર થઈને જે માણસ બણવાથી આજસ કરે તેને ગણેડા જેવો જાણવો. (૨). કૂવા ઉપરના જે કાળા મોટા પથરા, તે રોજ પાણી ભરવા જતાં દોરડાના ઘસારાથી ધીમે ધીમે ઘસાઈ જાય છે, એ નિશાનીનો દાખલો લેઓ. (એટલે એ પથરા ઘસાય છે તો ગમે તેવો કોઈ મુરખ માણસ હશે ને તે મહેનત લઈ શીખવા માંડશે તો તેને શું નહીંજ આવડે? ના, આવડે. (૩).

પાઠ ૫૭ મો.

જંગલ=વાંઘાનો કાટ.

જસત સિકેત મેત્રા

સીસુ રંગની ધાતુ.

કાટ=કીટ.

દોડામાં=જોવામાં.

નરી=સ્વચ્છ; ચોખ્ખી.

જવાલે=કોઈ વખત;

કદાચ.

દેવતા=અગ્નિ; વસ્તેવ.

ગાળે=પીગળાવે.

ચોખ્ખી=સાફ; સ્વચ્છ.

બારે=વજનમાં ધણી.

ચળકતી=ઝળકતી.

માંજીને=અજવાળીને.

ઝાંખું=તેજવગરનું.

નરમ=પોચું.

પાઠ ૫૮ મો.

ગદીઆણો=૧૬ વાલ;

અડધોતોલો.

ઓમળવું=પીગળવું.

વરક=સોનારૂપાના છેક

પાતળાં પાનાં.

પતરાં=ધાતુના ટીપીને

પાતળાં પાનાં કરેલાં તે

ટીપી=ટપેરી.

રજં=રચકણ; કણી.

તાવ=આખો કાગળ.

ચિકાશ=ચીક.

વાળ=માલ; નીમાળા.

મસ=ધણો; બહુ.

તાપ=ગરમી.

આંચ=ઝાળ.

યાદ=કોમ.

પાઠ ૫૯ મો.

ડોસો=ધરડો માણસ.

અચંપો=તવાઈ.

છેડવું=અડકવું આઝવું.

પુરી=ખરાબર.

સંપ=એક મત; એક
દિલ.

કને=પાસે; સોડે.

ભારી=અચકી.

મંગાવીને=અણાવીને.

કારણ=સમય; મતલબ
બળ=જોર; કસ.

સંપસંપીને=હળીમળીને
નખળા=કમજોર.

પાઠ ૬૦ મો.

ટીખલી= અટક્યાળું ;

ટીખલ કરે એવું;

તોફાની.

અટક્યાળાં=આડા; વ
વળાટવાળાં.

અડપલાં= અટક્યાળાં
કામ.

નિરાંત=ચેત; સુખ.

ગલોફાં=ગાલ, ડાયાં.

બુસેકા=કુદકા.

માંકડાં=રાતા માંતા
વાંદરાં.

વગડામાં=વનમાં.

ઉઘાડી=ખુલ્લી.

ચીડાય=ખોજવાય.

વીટાળીને=લપેટીને.

લટકાવીને=ટીંગાવીને.

પાઠ ૬૧ મો.

ખાયડીઓ=અધરીઓ.

ચંડાળ=પાપી; કુછ.

શાહિદ=શાક્ષી.

ધનસાફ=ફસલો.

અરે=હાય; ફીકર.

દશા=હાલ; હવાલ.

ગળેપકુ=ધાન પકુ; છુ

ચચી; પસર.

વઢવાડ=લડાલડી.

જાગીઓ=ખાધઓ.

ફર્યાદ=અરજ, રાય, દાદ

કડકા=ભાગ, કકડા.

બરાબર=સરખા.

હુકમ=ફરમાસ.

છાનીમાની=મુગીમુગી.

બુમેબુમ=ઘાંટે ઘાંટા.

ઉઠાવું=છોડું; મુકું.

ખરી=સાચી; ખૂદ.

હવાલેકર્યા=સોંપો આ-

ખો; તપાસી આખો.

પાઠ ૬૨ મો.

વેળા=વખત, સમય.

અડવાડીઝીં=આઠ દા.

હાડાની મુદત.

ધ્યાન=ચિત્ત; સંરત.

અંગ્રેજ=ગોરા લોક; ટો-

પીવાળા; સીનોર.

પાઠ ૬૩ મો.

પોહોર=ત્રણ કલાક.

મહિનો=૩૦ દાહાડા.

આયમિ=અસ્ત પામે;

પેર=જાય.

મધરાત=વચલી રાત.

પખવાડીઝીં=પંદર વા-
ડીઝી.

પાઠ ૬૪ મો.

વા=પવન.

શીશી=કાચની નાની
ખાટલી.

વોજણો=પંખો.

વાયરો=પવન; વા.

બફારો=પસીનો, પર-
સેનો.

પવન=વા; વાયરો.

વાસીને=દધને, ઢાંકીને.

થીર=હાલે ચાલે નહી.

તે; એકની એકજ
જગ્યાએ રહે તે.
લોટો=કળશીઆ.
મોળ્યો=ડબોબો.
બદલે=જગોએ.
દબાવી=મોળી.
પાઠ ૬૫ મો.
લેહેરો=વમળ; લીસો-
ટા.
ગતિ=શક્તિ; બળ.
ધૂળવું=હાલવું; કાંપવું.
પ્રવાહી=પાણી જેવો
નરમ.
જ્યુગ્તી=તદખીર; હીક
મત.
નાદ=અવાજ; સાદ.
ધશારત=ચિહ્ન; નિશા-
ની; સાન.
સાદ=અવાજ.
કુંડાળાં=ગોળ ચકરડાં.
ઉપરા ઉપરી=એક પ-
છી એક.
છેટે=આધે; ફર.
અધડાય=અફળાય.
ફલાણે=હેરક; મુકરર.

કરેલો.
ઘાટ=ડોળ; (ઘડીને ક-
રેલી બનાવટ.)
બેહેરા=કાને સાંભળેન
હીં તે.
ધરડપણ=બુઢાપણ.
જન્મ બેહેરા= જન્મે
ત્યારથી બેહેરા.
મુગાં=મોઢિ બોલી શકે
નહીં તે.
પાઠ ૬૬ મો.
ટાટ=શણનું કપડું.
કાગલી કાગળ વેચના-
રો.
ધુંડવું=મોહેરો દેવો;
સાફ લીંસું કરવું.
એળ=લાલી.
ધા=ધાયો; દરતો.
તા=તાવ; આખો કા-
ગળ.
સાલેખખાની= ઊંચા-
સાલેખ લોકોને વા;
પરવા જેવા.
ડોલીદિવું=ડબોવવું; બો-
ળી કાઢવું.

તાવ=આખો કાગળ.
ફટકડી=ફટકી.
ચાતણી=ચાણણી ઝી-
ણા ઝીણા વેહેવા-
નું ધાતુનું વાસણ.
પત્તાળી= ભીનાળી.
સંકેત=એળું; ઉગળું.
હરીનિ=અંધાઈનિ.
કકરા=ચરબડા; (હાથ
ફેરવીએ ને લીસા
● લાગે નહીં તે.)
લીસા=સાફ ઘુંટેલા.
ઊંચા=સારા; કીમતી.
પાઠ ૬૭ મો.
મૂર્ખાઈ=એવકુશાઈ.
દેશાવર=પરદેશ; દેશાં-
તર.
કાળ=ધાશકો; ફિકર.
ઝળઝળીઆં=આંસુ.
કોઠમોક=મૂરખ; અણ-
ધડ.
અભણ=વગર બણેજો
મૂર્ખ.
નામું=નામ; દફતરી
કામ.

મથાળું=ઉપલો ભાગ.
 ધણી=વર; માંટી.
 ઠેડ=છેક; નાકે સુધી.
 રોવા=રડવા.
 માટી=ખરાખ; મુવાની.
 ખખર=સમાચાર; સં-
 વેસો.
 ઉકેલીને=ફોડીને.
 રૂએછો=રેડાછો.
 પછવાડેથી=પાછળથી;
 પછાડીથી.
 લાજી=શરમાઈ; લજ-

વાઈ.
 પસ્તાવો=અફસોસ.
 પાઠ ૬૯ મો.
 અભિમાન=અહંકાર.
 નિશાની=એધાણી; ધ-
 શારત.
 સરદાર=સગદાર, ઉપરી
 અસાર=સાર નહીં તે;
 નહાં.
 રાય=રાજ.
 વેહેમ=શક; સંદેહ.
 ઊર=દિલ; મન.

પકવું=લવવું; લવાશે
 કરવો.
 સારઅસાર=સારી ન-
 હારી વાત; સાંડે ન-
 હાંડે કામ.
 અક્ષર=હરફ; દસ્કત.
 અપાર=ધણીજ; જોનો
 પાર નહી.
 જગ=જગત; પૃથ્વી.
 વડી=મોટી.
 શીખામણુ=શાયદાની
 વાત.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૪)

મૂરખને માથે કંઈ સીંગડાં ઉગીને તેની નિશાની હોતી નથી
 પણ જેને સારા નરસાનું કશું બાન નથી તેનેજ મૂરખ સમજવો.
 (૧). જેને એક હરફ પણ લખતાં વાચતાં આવડે નહીં (કાળા
 અક્ષરને કુટી મારે), ને મનમાં અંહકાર ધણોજ રાખે તેવા માણ-
 સને પછી ઉપર બધા મૂરખાઓનો સરદાર સમજવો. (૨). મોટી
 મોટી વેહેમ ભરેલી ધણી વાતોનો તે લવારો કરે, પણ તે મૂરખનો
 રાજ કહેલી શીખામણુ સાંભળતો નથી. (૩).

પાઠ ૬૯ મો.
 વૈતરું=મેહનત મજૂરી.
 આળોટવું=ગોઠાંટાખા-
 વાં; ગમડવું.

અમીર=મોટા માણસ.
 દાખડો=ખાડો.
 ધીરજ=સહુરી; શાંતી.
 ખમી=સહી; સહનશી.

હોં=પાછું કરે; દબે;
 હારે.
 મરજી=ધચ્છા; ખુશી.
 દેખાદેખી=જોખું.

કોક=ગરદન; ગળું.

ભાર=બોળિ.

લાજ=શરમ.

સીધી=પાધરી.

પાઠ ૭૦ મો.

ડેલું=તમેલો. (દાર.

ન્યાલ=ગજગર; પૈસા-

પૂરું=પરાપર; પેટભ-
રીને.

છોડાવ=મુકાવ; મેલાવ.

દેખાણો=જાણાણો.

ખોતરતો=ખોદતો ખ-
ણતો.

ભેદ=કારણ; મરમ.

ધત=પૈસા; દોત.

ચર=તાંબાનો એ કડા-

વાળો દગડો.

પાઠ ૭૧ મો.

શેતુર=એક જાતનો મે.

વો પોપેરના આકા-

રનો થાપછે.

ખદખદતું=ઉનું ઉનું.

અખોટીઆં=રેશમી લૂ-

ગડાં.

પતંગીઉ=એક જાતનો

જીવડો.

હીરાગળ=રેશમી.

ગજઆણી=ગજપૂતી

નું રેશમી કપડું.

તાતણો=તાર.

મુગટા=કારણ વાળાં

હલકાં ખોટીઆં.

મશરૂ=રેશમી કપડું.

કેશિટો=ગોળ લાંબી દ-

ડી.

હીર=રેશમ.

કીડા=લાંબા જીવડા.

ભાતભાતના= જાત

જાતના.

કીનખાખ=કસખનાખ-

કાવાળું રેશમી ઊંચું

કપડું.

પાઠ ૭૨ મો.

આખણી=ગોધા; સાંઠ.

મચ્છર=ગણ ગણતો

જીવડો.

માત્રી=જાપરો; ધરા-

યલો; મતખાલો.

નખજો=કમજોર; લુલો.

સાંઠ=આખણી; ગોધા.

આંટો=ચક્રર; ફેરો.

તોખા=કાપર; કંટાળો.

તુચ્છ=હલકો; નીચ.

અહંકાર=અભિમાન.

ધરાનિ=તરપત થઈને

ગણગણતો=ગુણગુણ

કરતો.

નીચ=હલકો; તુચ્છ.

જાપરા=જોરાવર.

પલક=પલ; ક્ષણ.

કચરી=કચડી; છુંદી.

પછાડે=અકાળે; ઝીકે.

વેદના=કુઃખ; પીડા.

ગાંડો=દીવાનો; ધેલો.

પાઠ ૭૩ મો.

કરોળીઓ=જાળમાં ર-

હેનારો જીવડો.

હરાવડું=હંકારવડું; જી-

તી લેવું.

ખેલકડું=છાકી જવું;

વધારે ખાલવું.

જાળું=કાંઠો; કાંસો.

જીતવું=જીતી લેવું;

હરાવડું.

શર=૪૦ પૈસાભારનું

વજન; (જખરોહો-
ય તે).
કુલાઈ=અહંકારે ભરાઈ
સાંઢીઆ=ગોષા; સાંઢ.
ખરોખરી=સરખા સર-
ખી; હરીફી.
ગર્વ=અહંકાર.
હસવા=મજાક કરવા.
નજ=નહીં; ના.
કાંકાં=ખોટી મેલેનત;
વેવલાં.
અટવાટો=આંટીમાં
આવતો.
જીતનાર=જીતી લેનાર;
ફતેહ પામનાર.
કેવળ=બીજકુલ; તદન.
પાઠ ૭૪ મો.
કોમળ=નાજીક; કુમળ.
રમુજી=પુશલાગેએવું.
ચંચળ=લેશીઆર.
પટા=લીસોટા; કાપા.
ફવાંટાં=ઝીણાં ઝીણાં
બાલ.
ચિતારો=ચિત્ર પાડ-
નાર.

પાઠ ૭૫ મા.
છેતરવું=ઠગવું.
પાપ=નહાંકામ; (ન-
હરાં નામનો દોષ).
દડિઆ=પડીઆ.
ચુકવવું=મસેડવું.
સંતાડવું=છુપાવવું.
કરડી=આકરી; સખત.
નાત=જમણવાર; વરો.
બગચું=તપત ભરાયો.
સરત=નીધા; દયાન.
છેતરાઈ=જીગાઈ.
વાહાલી=પ્યારી.
નાનપણ=અચપણ.
પાઠ ૭૬ મો.
ધડી=રજા મિનિટ.
પળ=લેહેળે.
તરતુ=અતરંગ રહેતું.
મંદિર=દેર, દેવસ્થાન.
ટંકોટંક=માથા સુધી.
જોશી=જ્યોતિષ વિદ્યા;
જાણનારા.
કુખીજવું=જુડી જવું.
કાજક=કાંઠો.
માપ=ભરત; પરમાણું.

વાપરતાં=કામમાં આ-
ણતાં.
પાઠ ૭૭ મો.
ભારે=કીમતી; મોઢી.
મોહાર=પંદર રૂપીઆ-
ની કીમતનો જુ-
નો સોનાનો શિકો.
કસબ=જર, કીનખાબ
પાલવ=કોર.
વેઠ=વેળીઠો.
કદોરો=કેડે ઘાલવાનું
ધરેણું.
કીમત=મૂલ; ભાવ.
ઉપડે=ઉચકાપ.
સુંદર=સારાં; મજાનાં.
કંડી=સોનાની સાંકળી.
તાલિવર=પૈસાદાર.
તોઈ=ફીત.
પાઠ ૭૮ મો.
નાખુશ=દલગીર.
ટટાર=સીંધો; પાધરો.
ખુશી=હરખ; સંતોષ.
નાખુશી=દલગીરી.
પોતાકા=પોતાના.
પાઠ ૭૯ મો.

વાચા=ભાન; બોલવા-
ની સમજ.
ભાન=સમજ; અક્ષય.
શા વાસ્તે=કેમ? શાને
માટે ?
પુણ્ય=ધર્મ; દાનનું આ-
શીષ.
કશું=કંઈપણ; જરાએ.
પાઠ ૮૦ મો.
કાંચળી=કાપડું; પાચડી-
નું ચોળી જેવું
પેહેરવાનું કપડું.

પોયર=પાપનું ધર.
મોસાળ=મામાનું ધર.
હેત=પ્યાર; ચાહેના.
હરખ=ખુશી આનંદ.
ડેસ=ડોકર; ખચા.
પઝળી=ભીનાઈ.
ખગડી=ખરાખ થઈ.
રીસ=ગુસ્સો; તામસ.
ઉતરી=નરમ પડી.
વાંક=તકસીર; ગુલો.
બાપડી=બીચારી; ગ-
રીબડી; રાંક.

પાઠ ૮૧ મો.
નિંદે=નિંદાબોધ કરે.
ખળવંતો=જોરાવર.
કલેશ=કલુષો; કંકાસ.
હળતાં=હળીનિરેહનારા
સંપી=સંપકરીહળીમળી
સુખચેત=મન; સંતોષ.
શોક=દલગીરા; પરતાવો
ઘટે=ઘોછી થાય.
લેશ=જરા; જરાપણ.
ગીતો=બાપડીઓ રાગ
કાઢીને ગાયછે તે.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૫).

આપણે બેનો બાઈ ને બેહેન હળી મળીને સંપત્રી રમીએ તો
ધણું સુખ થાય; લઢી વઢીને કંકાસ કરીએ તો જીવને ઉચાટ
થાય, આખર ઘોછી થાય, ને વૂળી લોકો પાછળ બદબોધ કરે. (૧).
જે આપણો બાપ (હથ્થર) મોટો જોરાવર છે, તે હથ્થર હમે સદા
હળીમળીને રહીએ એવું તું કર; કે જેથી નિરંતર સુખમાં દાહાડા
જાય, અને કોઈ દહાડો જરા પણ કલુષો કંકાસ થાય નહીં. (૨).
જે છોકરાં એક બાળ સાથે હળીમળીને રેહતા હોય, તે કોઈ દાહાડો
સામ સામાં લડે નહીં; તેઓ સાથે રમી જમીને ગીતો ગાય છે,
તેથી તેમની મા મનમાં ધણી ખુશ થાયછે. (૩).

પાઠ ૮૨ મો.
૮૫કાં=ઝીણાં ટીપાં.

કુમર=કુમ્મસ; દળ.
ઝમવું=અંધાવું.

ખરફ=કરીને અંધાઈ
ગયેલું પાણી.

કરા=હવામાંથી છુટ્ટ પ
ડીને અધાયલું પાણી
રૂપ=ડોળ; કાનતી.
કીખ=માટીની ગાગર કે
દોરીઆનો ભાગેલો
નીચલો ભાગ.
વરાળ=બાફ; શેવાળ.
તાસક=ઢાકણું; ધાતુની
રકાખી.
ગગન=આકાશ.
કાર=કંડ; હીમ.
વેગળેથી=આધેથી.
આકળ=સરદી; આસ.
પાઠ ૮૩ મો.
મધ્ય=વચલા વાંધાના;
સાધારણ.
પુષ્કળ=ઘણું; બહુ.
ડામ=ઊંનો ચપકો.
બરડો=પીડ; વાંસો.
સાંધા=કટકા.
પાંસળીઆ=પાસા ત-
રફની હાડકીઆ.
ટેકીટેકીને=અધેલીને;
ટેકા દેઈને.
જડણું=ડાચું.

ઝેરી=તીખવાળું.
થેલી=કોથળી.
ભેળું=સાથે.
જખમ=કરડેલી કે વા-
ગેલી જગો.
પસરે=કેલાય.
ઘટતા=લાવક; ભેદાએ
તેવા.
પાઠ ૮૪ મો.
સિંહ=જનાવરોનોરાજા;
મોટું ચોપણું પશુ.
જીવતદાન=તવાજમ.
મહારાજ=મોટા રાજા;
રાજા ધીરાજ.
કાલાવાલા=ખુશામત;
વારેવારે કરગરીને
કેલેલું તે.
સામર્થ્ય=જોર; બળ.
છાયે=શીળે; આળે.
દોડાદોડ=દોડ ધામ;
નાસા નાસ; ઢીંગા
મરતી.
ગુનો=અપરાધ; વાંક.
માફ=ક્ષમા; જવાદેવુંતે.
ચાકરી=સેવા.

ટાળીશ=મટાડીશ.
શેખી=પતરાજી; વડાઈ
વન=રાન; જંગલ.
ગરીબડો=કુંઘાળ; રાંક.
ધિસો=ગોડો; નાદાન.
પાઠ ૮૫ મો.
હાજર=તૈયાર.
તરણું=તખલું.
બનવશે=કરશે.
દાસ ચાકર; સેવક.
જળ=કાંદો.
છુટાચું=તીકળાચું.
અકળાપા=ગભરાપી.
બુમો=પોકાર; ધાંટા.
બદલો=અવેજ; પાડ.
કાતરી=કરડી.
પ્રસંગ=વખત; સમય.
પાઠ ૮૬ મો.
સાંકીપો=કરાંકી; સોટી-
આ.
રેસા=દોર કુંચાં.
બાયા=કાંદા; કરચાં.
સુતળી=સણના રેસા-
ની દોરી.
ટાટપટી=સુતળીનાંટાટ.

દીવાશળી=દીવા કરવા-
ની સળી.
માણસ પૂર=માણસ
જેવડા; માથોડા પૂર.
ઝાઝા=ઘણા; બહુ.
ઊપાડી=ઉચકી.
મરડીને=આમળીને.
પાઠ ૮૭ મો.
શિઆળવાં=શીઆળ-
નાં બચ્યાં.
ભુગળાં=નળાં.
વાઢ=શેરડી ઉગેલી તે
જગો-ખેતર.
બોલ=ખોલ; ગુફા;
ખંડેર.
ખંડેર=ખંડિએર.
મેદાન=લાંબી પોહોળી
ખુલ્લી જગો.
ચોરીથી=ચુપકીથી.
ટોળું=જથો.
મુએલાં=મરી ગયલાં.
કુકડા=મરઘા.
નુકસાન=બિગાડ.
એકાંત=એખલા.
પાઠ ૮૮ મો.

લોભીઆ=લાલચુમા-
ણસ.
જમણુવાર=ત્યાતવરો.
પડપુછ=નજવોજ; ત-
લાસ.
લાભ=ફાયદો; નફો.
તપેલાં=પાતેલાં.
સંભાળી=સાચવી; ત-
પાસી.
વિઆય=જણ્યાં.
બચ્યાં=છોકરાં.
મૂલર્થી=મૂલતથી.
પાઠ ૮૯ મો.
ધૂતારા=ધૂતીલિનારા; સ-
મજનવીલધજનારા.
નાદાન=ધેલો; અણસ-
મજી.
આદમી=માણસ.
ફરીને=બીજી વખત.
નાત=જમણુવાર; વરો.
ખપ=જરૂર; કામ.
ચુપ=મુગો; અમોઝો.
વસતા=રહેતા.
પાઠ ૯૦ મો.
બીંડી=થણને મળતી

જાત.
વાણું=ભીંડીનારેસાની
દોરી.
ફેર=તફાવત; ફરક.
ગરીબ=પૈસા વગરના;
રંક; નિર્ધન.
ટકાઉ=મજબૂત.
પાઠ ૯૧ મો.
ખુંધ=ઢેકો; મોટો ટેકરો.
રણુ=રેતીનું મેદાન.
રેતાળ=રેતીયાળો.
ચરખી=જનાવરનાચા-
મડાનાપાતળા પડ-
મુંથોજે ચીકણીધી
જેવીવરતુનીકળેતે.
સંદેશા=સમાચાર; કેણુ
પોપણુ=ચુજરાન.
મુસાફરી=ગાડીએ કે-
પગે ચાલતાએકદે-
શથીમીજેદેશજવુંતે
સાંઠણી=ઊંઠની માદા;
(ઝડપથી ચાલનારે
ઊંઠ).
તરેહવાર=અજબ રી-
તનું; ચોર તરેહનું.

ઝડપ=તાકીદ; ઉતાવળ.
 બાવળીઓ=બાવળનાં
 કાંટાનું ઝાડ.
 સેંકડાઈ=સેંકડાઈને;
 દબાઈને.
 પાઠ ૯૨ મો.
 વનરૂપિત=લીલોતરી.
 વેલા=ભાયપર પયરા-
 તો છોડ.
 ખટાટા=અલુખડા.
 તાંદલજી=તાંદળીઆની
 કે ચોલાઈની બા-
 જી.
 સુરણ=એક જાતનો કંદ.
 મેથી=મેથીની બાજી.
 રતાણુ=એક જાતનો કંદ.
 તળવું=તેજમાં વધારવું.
 પોઈ=પોઈની બાજી.
 સકરીઆ=મોઠોકંદ.
 અમળવી=અમળવીની બા-
 જી.
 બાફીને=પાણીમાં રાં-
 ધીને.
 કુમળા=નરમ; સુંવાળા.
 ચડે=બફાય; રંધાય.

પાઠ ૯૩ મો.
 સેકટો=સરગુઓ.
 અગથિઓ=અગથિ-
 આના ફૂલનું ઝાડ.
 કડો=કડાના ફૂલનું ઝાડ.
 લીલવા=મીચ; દાણા.
 ફોલીને=છોલીને.
 સુદ્ધાં=સાથે.
 રંગણાં=વેગણાં.
 પાઠ ૯૪ મો.
 પાર=સામે કીનારો.
 માછીન્દીમર; માંછલાં
 પકડનારો.
 સઠ=આદીઓ બાંધી
 સાકટીસાથે સીવીને
 વાહાણ ચલવવા
 સાર બાંધેલી તે.
 ખારવા=ખલાસી.
 મછવો=નાની હોડી.
 હંકારવું=પાણીમાં ચ-
 લાવવું.
 સીધું=આવાનું; બચ્ચુ.
 હલેસાં=ચાટવાં.
 સામાન=ચીજો.
 તોપ=મોટી બંદુક.

ચાદરો=આદીની પી-
 છોડી.
 ભાગ્યે=મુશ્કેલાઈથી.
 સમાઈ=માઈ.
 પાઠ ૯૫ મો.
 રીંછ=બીયામાણું બા-
 લવાળું જાનવર.
 બિયામાણું=ભયંકર.
 મધમાખ=મધ કરના-
 રી માખી.
 મધપૂડો=મધ માખમી
 પૂડો.
 મજબુત=જોરાવર.
 ભાવે=સ્વાદ લાગે.
 રાની=જંગલમાંની.
 ભોગ=કમખાસી.
 ચટકા=ડુંખ.
 પાઠ ૯૬ મો.
 ભચરડીને=કચરડીને.
 જવલે=કોઈ વખત.
 ભમતાં=ભટકતાં.
 યાક=મેહેનત; અમ.
 પીઠ=ખરડો; વાંસો.
 પાઠ ૯૭ મો.
 હજકી=ચોડી કિમત.

નો; સસ્તી.
 ઝળવણી=ભેગ.
 કુંસારા=ધાતુનાં વા-
 સણ બનાવનારા.
 કલધધડા = કલાધનાં
 વાસણ બનાવનારા.
 ધાલી=રાખી.
 વાળીએ=મરડીએ.
 દોહણી = કલધએ;
 છાસની તામડી.
 પાઠ ૯૮ મો.
 ગોળીઆ = સીસાની
 લખોટી.
 છરા=નાની નાની સી-
 સાની ગોળીઆ.
 ખંડુક=નાની તોપ.
 કાંતીલાટું=ચીનાઈ લોટું.
 પોહારા=હેરા લોકો.
 કાંસુ = એક જાતની
 ખરડ ધતું.
 પાઠ ૯૯ મો.
 રેત=મોસમ; વખત.
 કુંપણ=ફણગો; અંકોર.
 મોર=આપાનાં ફુલ.
 આંખાંઆજો=કેરીઆજો

કેરીનો રસ કાઢીને જ-
 મવાસાઈ બાઈબા-
 ડું તેડવા તે.
 તરખૂચ=એક જાતનું
 રસદાર ભુરા કીણા
 જેવું મોટું ફળ.
 ટેટી=ખડખડા.
 કલ્લાલ=ચેનખાણ.
 ટોકા=મધુર શબ્દથી
 બોલવું તે.
 રાએણ=લીંબોડીના
 જેવા મેવા.
 બકારો=પસીનો.
 કોયલ=કાળું મધુર
 રાગનું પક્ષી.
 પાઠ ૧૦૦ મો.
 ધમધાર=ચડી આવે-
 લુંતે; ધેરાઈ ગયલું.
 વીજળી=વીજ.
 ચમકારા=ઝમકારા.
 કડાકા=અવાજ.
 ગર્જના=ગડગડાટ.
 કાટકો=મોટો અવાજ.
 પુર=ભરતી; રેલ; પા-
 હીનું આવવું.

હેલી=ઝડી; વરસાદ બે-
 ચાર દિવસ સામ-
 ટો આવે તે.
 ફકાગ=અનાજ પાણી
 નહી મળે એવા વ-
 ખત; કઢી મોઢવારી
 તર=તરપત; બરાબર-
 પહેલી.
 પાઠ ૧૦૧ મો.
 કપાસિયા=કપાસના બી
 ડુંડવાવું=ટાંઢેસીકડાવું.
 કાનાં=કપાસનાં ઝાંડવાં
 ડગલી=નાની બેવડી
 અંગરખી.
 હીમ=ટાઢ; ડુંડ; ઠાંડલ.
 તેજનો=મસાણો.
 સગડી = કાણાં કાણાં
 વાળુ માટીનું દેવતા
 રાખવાનું વાસણ.
 ફુંડાળું=ગોળ ચકરકે.
 તાપણી=ધાસ, ખરોડા
 વગેરે કરાંઈનું બળતું.
 મહા મહા=ધણું ધણું.
 પાઠ ૧૦૨ મો.
 ચૂડા=ખાયડીઓ હાથે

પેહેરેછે તે.
દુશ્મન=શત્રુ; વેરી.
રમકડાં=બાળકને રમ.
વાની ચીજો.
ઉપાડે=હંચકે.
અટપટી=અધરી; છુટે
નહી એવી.

પાઠ ૧૦૩ મો.
છત=સીલક; સંધરો.
ભઠી=દેવતાનો આરો.
ગોતરે=અનાજના છા-
લાં છોતરાં વગેરે.
કસણવું=ચોળવું; ગુંદવું
લોંદો=લપકો; લચકો.
પૂણો=ઝીણી રેત.
ચોકડું=ચોખંડો સંચો.
અલગ=અતરંગ; હાલે
નહી એમ.

જર=પરવા; દરકાર.
પાઠ ૧૦૪ થો.
કોલ=કેલ; છો કે મા-
ટીને પરાજીનિગારો
કરેલો તે.
મટોડું=ચોકણી માટી.
આધારે=આશરે.

પાઠ ૧૦૫ મો.
અલાસી=આરવા.
વેહેરવું=કરવતવતે ચી-
રવું; પાટીઆંપાડવાં
કામડાં=વાંસનેચીરીને
બે ભાગ કરેલા તે.
કરાઈ=લાકડાં વેહેર-
નારો.

મોતીઆં=નેવાં આ-
ગળની લાંબી લાક-
ડાની પાટલી.
સરડવું=કામડાં ભરી
લેવા.
પકવાસા=લાકડાનીપા-
તળી ચપો.

વળી=સાકટી.
ભારોટીઆ=પાટડા.
લગ=ગે; સાકટો.
ઢાળ=નીચો ઢોળાણ.
પીંદીઆં=જાડાસાકટા

પાઠ ૧૦૬ ઠો.
ઓળર=હથિયાર.
કહેડ=લુવારની પેઢી.
ગજવેલ=અરૂં લોહ.
એરણુ=જેના ઉપર

સોની, લુવાર વગેરે
ટીપેછે તે.
ધમણુ=દેવતા સળગા-
વવાને કુક મારવા-
ની ચામડાનીગુણુ
અન=અનાજ, દાણો.
કોશ=નરાજ.

બરડવા=ચાપડા.
સામાન=ચીજો.
પાળી=ચપ્પુ; છરી.

પાઠ ૧૦૭ મો.
ઠેક=છેક.
સાંસા=તંગી; વાંધા.
નિરાશ=તા ઉમેદ;
આશાભંગ.

ગળડવું=ઢળી પડવું.
સાંકડો=નાનો.
નીકાલ=છુટકો; તોડ.
વસમો=અધરો.
અડોઅડ=પાસે પાસે.
ડુંગર=મોટો ટેકરો.
ટેકરી=નાનો ડુંગર.
ચોતરફ=આસપાસ;
ચારે બાજુએ.
માર્ગ=રસ્તો; રાહ.

કદાપિ=કોઈ વખત.
 પાઠ ૧૦૮ મો.
 તમાશો=એલ; રમત.
 ચતુરાઈ=ડાહાપણ.
 વખાણવું=તારીફ કરવી; સાફ કહેવું.
 અંતે=છેલ્લે; છેવટે.
 બાળ્યો=મરડ્યો.
 સેંકડાધન=સેંકડાઆધન;
 દખાઈને.
 સમજણુ=સમજ; બુદ્ધિ
 હઠ=જુદ; મમત.
 જીવ=પ્રાણુ; આત્મા.
 પાઠ ૧૦૯ મો.
 જંડવા=દીડવા.
 રેંટીઓ=રેંટ.
 ચરખો=કપાસમાંથી કપાસિયા સથા રૂ
 જીરૂપાડવાનો નામો રેંટીઓ.
 ખાદી=દોટી; જાડું કરવું.
 સૂતરાઉ=સૂત્રનુંબનેલું.
 મલમલ=ગ્રાણું ઊંચું
 લુગડું.

પોત=કુમાર.
 જગંનાથી=એક જાતનું
 ગ્રીણું લુગડું.
 માદરપાટ=સફેત ઘટ
 કુમારદાર લુગડું.
 છૂટા=જૂદા; નાખ્યા.
 ખારો=એક જાતનું કરવું.
 પાઠ ૧૧૦ મો.
 બિંખ=કીરણ.
 લાલાચ=રેતાશ.
 કરોડ=સો લાખ.
 ગાઉ=કોથ.
 તેજ=નુર; ચળકાટ.
 ઝાડપાલો=ઝાડનાં ઝીણાં પાંદડાં.
 ગરમી=તાપ.
 પાઠ ૧૧૧ મો.
 ચંદ્રમા=ચાંદ; ચંદિ.
 અલાયો=વાંકો કાપો,
 આવાં ().
 દર્પણુ=આરસી.
 પુત્રેમ=પંદરમી તિથિ.
 અમાસ = મહિનાનો
 છેલ્લો દિવસ.

પૃથ્વી=ગ્રહનું નામ કુનિઆ.
 મુદ્દલ=ખીલકુલ; જરા.
 પાઠ ૧૧૨ મો.
 ધડીઆળ=વખત જાણવાનો સંચો.
 મધરાત=વચલી રાત.
 કલાક=૨૧૧ ધડી.
 અંગ્રેજી=અંગ્રેજીલોકનું
 અવર=કલાક.
 મિનિટ=૨૧૧ પલ.
 ભાગ=હિસ્સો; પાંતી.
 પાઠ ૧૧૩ મો.
 આભલાં=વાદળાં.
 ગ્રહ=સ્થિર તેજનો તારો.
 જલદ=તીક્ષ્ણુ; કસદાર
 અસાની=વેહિમવાળા.
 બોળા; સમજણુવગરના.
 શક્તિ=જોર; બળ.
 સેંકડો=સો; હજારો.
 એકાદ=એક; કોઈ પણ.
 પૂછડીઆ=પૂછડીવાળા.
 નવુંજીનું=ફેરફાર; આ

ફૂતળેખમ;કબરેભ.
 પાઠ ૧૧૪ મો.
 મેલીએ=મૂકીએ.
 એણું=થોડું; જરાક.
 વરાળ=ખાક; શેવાળ.
 પાઠ ૧૧૫ મો.
 મેહ=વરસાદ; મેઘ.
 તરશે=શોષે.
 કૃપા=મેહેરખાની
 ઘટેછે=લાયકછે.

પાઠ ૧૧૬ મો.
 સર્વખાપક=અધે ફેલા-
 યલો; અધે ફરતો.
 આભાર=ઉજાસ.
 ખોળવું=શોધવું.
 અંતર=દિલ; બીતર.
 આકાશ=વાદળ,ગગન.
 ચાસ=હળે કરીને ખે-
 તરમાં જે લીટાપા-
 ડેછે તે.

કણી=રજ;રજકણ.
 વિશ્વપતિ=જગતનો ધ-
 ણી-પરમેશ્વર.
 આસપાસ=આસેપાસે
 વાસ=રહેઠાણ; મુકામ.
 ઘાટ=વેતરણ, તોડ.
 તાત=ખાપ; ધણી.
 જગતકર્તા = જગતનો
 ખનાવનાર ઈશ્વર.
 ઠાલું=ખાલી; અમથું.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૬).

આપણી આસેપાસે આકાશમાં ને ઘાસ તથા ચાસની પા-
 સે પણ પરમેશ્વર છે, એવું મનમાં જણાય છે. (૧) આપણે ભોંય
 તળીઆં નીચે ભોંયમાં પેશી કુંઈ છુપી વાત કરીએ ને મનમાં
 કુંઈ ઘાટ રચીએ (દગાનો કે કોઈ મારવાનો), તે અધું જગતનો
 ખનાવનાર ઈશ્વર જાણે છે. (૨). એક જરા નેટલી રજ છુપાવવાને
 વારતે આપણે ખાલી જગ્યા શોધીએ, તો કેથે પણ પરમેશ્વર
 વિના કોઈ જગ્યા ખાલી માલમ પડતી નથી. (૩).

પાઠ ૧૧૭ મો.
 ચાસ=દમ; સાસ.
 નાડી=નાડ; ધ્વની.
 મુડકું=લોથ;લાસ;સખ.
 અણસમજુ=વગર સ-
 મજના; નાદાન.

ખાતરી=નીશા; ખા-
 તરજમા.
 પાઠ ૧૧૮ મો.
 ભાવ=હોંશ; ઉમંગ.
 કુડી=નહારી; માઠી.
 ઠાક=ભપકો; દોર.

ઠાલો=ખાલી; અમથો.
 ભેદ=કારણ; પડદો.
 આળ=તોહામત;ખટો.
 છળ=દગો; કપટ.
 છૂપાવવું=છાનુંરાખવું.
 પળી=ખોળા ખાળ; પ-

ળીઆં; સકેતી.	ઠગાઈ=ઠગ્યાજી; છળ	ડાઘ=કલંક; કુપણ; એખ
શીખ=શીખામણ.	ભેદ.	ગળી=નામોશી; (એક
રૂડી=સારી; મઝાની.	ખરેલું=આખરેલું.	જાતનો કાળો રંગ)

(કવિતાની સમજૂતી) (૧૭).

હું તમને સુખે સારી શીખામણ શીખવું તે ધ્યાનમાં લે-
 ઓ, પણ નહારા લોકોની નહારી શીખામણ માનો નહીં; ઉમંગથી
 બણો ને છુપી વાતના ભેદ મનમાં સમજો, ને હે બાળકો એ
 વાતની અરે તમે મનમાં રાખો. (૧). નહારો ચાલ ન ચાલો ને
 સારી ચાલ ચાલો, ને ઠગ્યાજીનો ખાલી ઢોંગ તમે મૂકી દેઓ;
 કોઇનું ઘરેણું રસ્તામાં પડેલું કે કેથે આખરેલું હોય, તે તમને
 જડે તો તુરત જઇને કોહો કે હમને જડેલું છે. (૨). જે માણસ
 કપટથી કે હીકમતે કોઇને છતરીની વાત છાની રાખે, તો તેથી
 તેની આખર ઘટે ને લોકોમાં કાળી ટીળી આવે; પછી ન્યાં સુ-
 ધી સકેદ પળીઆં આવે (મરે ત્યાં સુધી) તે ગળીનો ડાઘ કેમે
 કર્યો છુટતો નથી, એટલે (કાળી ટીળી) આવી હોય તે મટતી નથી (૩)

પાઠ ૧૧૯ મો.	સકેતપુશ્પોદારકુલ	બલમનસાઈ=દાનાઈ
વસ્તુ=ચીજ.	ગળપણ=મોઢાસ.	સાલસાઈ; બલાઈ.
પ્રાણી=જેને જીવ છે	ચંબેલી=એક જાતનું	પોઆઈ=નરમાશપણું.
ને જે અહીંથીતહીં	સકેત કુલ.	પાઠ ૧૨૧ મો.
ફરી શકે છે તે.	સુગંધી=વાસ; સોડમ.	રસજલું=બટકલું.
મૂલક=દેશ.	સાધારણ=વચલા વા-	વાણીતર= ગુમાસ્તો;
મંધા=સઘળા; બધા.	ધાની; મધ્યમ.	મેહેતો.
પાઠ ૧૨૦ મો.	સોરમ=સુગંધ; પુશ્પો.	ઉઘરાણી=આપેલા પૈ-
મોગરો= એક જાતનું	પુરુષ=મરદ; બાપડો.	સાની માગણી.

પીતાંબર=જંચું રેશમી
બોટીજી.

જાત=ગામડે જવાનો
લગનનો વરઘોડો.

નુકશાન=ખિગાડ.
દળણાં=લોટ દળવાનું

મજૂરીનું કામ.
વેલા=આપદા; વીપત.

કાપડીઓ=દોશીવાણી
ઓ; કાપડ વાળો.

જુજ=હલકો; થોડો.
પગાર=મુસારો; મહિનો

માલ=સોદો.
વાયદો=કરાવ; ઠેરવેલો

દાહાડો.
પાઠ ૧૨૨ મો.

અખરખ=એક જાત-
નો સફેત પારદર્શક

પડવાળો પથ્થર.
મદારી=ખેત કરનારા

બાજુગર; નટલોકો.
નાસર્યા=નીકળ્યા.

સોંધા=સસ્તા.
હર=દર; એકેક.

મમન=ખુશ.
લેખ્યંચું=ગણ્યં ગન-

કાર્યું.
મજન=રમૂજ; ગમત.

પાઠ ૧૨૩ મો.
ગૃહસ્થ=મોટા કુળનું

આખરદારમાણસ
સમાજવા=તપાસવા.

ભીડાભીડ=કચડા ક-
ચડી.

ચંપાઈને=દયામંતે.
વાસેલું=દીધેલું.

પાડોશી=પાસેના ધર-
માં રહેનારા.

ઉદાસ=દલગીર.
વીલે=ગ્રાંખે; ગ્રંખ.

વાણે.
રખ=છુટી; ખરતરફી.

ઠપકો=દાખ.
ફેરો=ચક્રર; આંટો.

પાઠ ૧૨૪ મો.
સ્વર=અચી આં સુ-

ધીમાનો ગમે તે
એક અક્ષર.

ખારાખડી=પદ.
ખજન=ક થી જ સુ-

ધીમાનો ગમે તે એક
અક્ષર.
તોતડા=ખોખડા.
જોડાઅક્ષર=જોડેલા
દસ્કતો.
આતડું=ખરાખ; તો-
છડું.
શબ્દ=ખોલ.
પાઠ ૧૨૫ મો.
ભાત=વકૂફ; સમજ.
ઠેરવું=ઠેબું; આણી.
અવાળું=અગાડીતાલિ-
પલાદાંત ઉપરની
સુંવાળી જગો.
સ્પષ્ટ=ખુલ્લુ; સાફ. -
વાક્ય=એ અથવા તે
થી વધારે શબ્દએ
કડા થયાથીજેઠખા
રત બંધાયછે તે.
અડાડીને=અટકાડીને.
ઉઘાડવું=ખુલ્લુકરવું.
પાઠ ૧૨૬ મો.
કાળજી=ધ્યાન; નાધે-
ખાની; ચેટક.
મૂચરકો=કચુલાતનો લે

अ-दस्तावेज.
 कमूलत=करार; वयन.
 बिणी=भेजनी.
 विरामविह=विसामो
 खेवानी निशानी.
 अटकपुं=थोभपुं.
 टपकुं=अलिं मीडुं, अिंङु.
 गुनेगार=अपराधी.
 दूर=भेराई, सुई.
 ओपु=साइ; अुलुं.
 पाठ १२७ भो.
 नवाम=उत्तर.
 संभाण=तपास; नीधा.
 हय=रीत; छटा.
 अत्येक=दरअेक; हरअेक.
 शुद्ध=अरो; साइ.
 उतावण=ताकीद.
 माहावरो=आपेप.
 नियम=धारो; कायदो.
 धांठो=साद; सोर.
 पाठ १२८ भो.
 आणभोध=आह्लाणी.
 बीपि=भाषा; मोली.
 अनुस्वार=मीडुं, अिंङु.

गुजराती=गुजरातनी.
 सलंग=आप्पी; अर्धा.
 धर्म पुस्तक=धर्मनी वा
 तनी ओपडी.
 भूणाक्षर=पंडेला शर-
 आतमां शीप्पवाना
 दस्तो.
 धारण=रीत; रस्तो.
 आह्लाणी=आणभोध.
 मोली=भाषा; लिपि.
 ओणप्पवाने=पीछान
 वाने; न्हाणवाने.
 पाठ १३० भो.
 धनाम=शीरपाव; अु
 शी अदल कुं अ-
 क्षीस आपपुं ते.
 विश्वास=भरोसो.
 पाठ १३१ भो.
 मुश्केल=अधरं; मुशी-
 अत.
 उमरवी=वधारवी.
 नोपपुं=तोणपुं.
 पाठ १३२ भो.
 मतुर=शाखो; आखो.

अवेरी=हीरा, माखेक
 वगेरेनो वेपारी.
 अवेरपानुं=हीरा मा-
 खेक मोली वगेरेनो
 बंडार भरेलो ते.
 पाठ १३३ भो.
 धनवान=पैसादार.
 ईल=ढांग; धतुंग.
 कोसलावी=पटावी; स-
 मन्तवी.
 इकोर=साई; भीप्प-
 भागतारो.
 धमकावीने=धुरकीआ-
 पीने; धमकी दधने.
 पाठ १३४ भो.
 भाण्यो=दीडो; नोयो.
 काग=कागडो.
 पांआणो=पांअवाणो.
 इपाणो=सारो; मधुर.
 मोजुं=नीआलास; क-
 पटी नहीं ते.
 अण=लुअुं; कपटी.
 लक्षण=गुल; आयरण
 दीसिअे=देआयअे.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૮).

ઝાડ પર માળો બાંધવા બેઠો એવા એક કાગડાને જોયો, તે
બે પાંખ વાળો બોલતો હતો, પણ તેનો રાગ સારો હતો નહીં.

પાઠ ૧૩૫ મો. | તરેહ=રીત ; પ્રકાર. | કાબલો કરી.
આંકડા=અંક ; નંબર. | મેળવી=સરખાવી; સુ- | પુસ્તક=એપડી ; ગ્રંથ.

ભૂગોળ વિષે.

(દિશાઓ.)

સવાલ—છોકરાઓ બોલો તો દિશાઓ કેટલી છે ?

જવાબ—દિશાઓ ચારે છે ; ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ ને પશ્ચિમ.

સ—દિશાઓ કેમ પારખવી તે તમે જાણો છો ?

જ—હાજી સૂરજ ઉપરથી, સૂરજ ન દેખાતો હોય તો ધ્રુવના
તારા ઉપરથી ; અને તે તારો પણ નહીં દેખાતો હોય તો
વહાણના હોકાયંત્રથી.

સ—પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશા કેમ જાણીએ ?

જ—જેણી ગમ સોજ સૂરજ ઉગતો હોય તે પૂર્વ દિશા, અને
સાંજે આથમતો હોય તે પશ્ચિમ દિશા જાણવી.

સ—ત્યારે ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશા કેમ જાણીએ ?

જ—આપણે પૂર્વ દિશા તરફ માં કરીને ઉભા રહેવું, તો જેણી-
ગમ આપણો ડાબો હાય આવે તે ઉત્તર, અને જેણીગમ
આપણો જમણો હાય આવે તે દક્ષિણ દિશા જાણવી.

સ—ત્યારે હોકાયંત્ર, અને ધ્રુવના તારાએ કરીને દિશા શી રીતે
જાણાય છે ?

જ—હોકાયંત્ર એટલે વાહાણનો હુકો તે મોઠા વાહાણોમાં ખ-

લાસી લોકો રાખેછે, તે અંધારી રાતે તેમને બહુ કામ લાગેછે. તે હોકાયંત્રની સાથે હમેશાં ઉત્તર દિશા તરફ જ રહેછે, તેમ ધ્રુવનો તારો એ પણ ઉત્તર દિશાએ હમેશા ઉગે છે. એ રીતે ઉત્તર દિશા જાણાઇ એટલે પછી બીજી દિશા જાણવી સહેલ છે. એટલું યાદ રાખી મુકવું કે ઉત્તરની સામી દક્ષિણ દિશા, અને પૂર્વની સામેની પશ્ચિમ દિશા છે.

(પૃથ્વી.)

સ—પૃથ્વીનો આકાર કેલોવો છે?

જ—પૃથ્વીનો આકાર ગોળ દડા જેવો છે.

સ—આપણે કેમ જાણીએ કે ગોળ દડા જેવો છે?

જ—જે લોકો પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષિણા કરે આવ્યા છે, તેમનાથી કારણો સાથે સાબિતી થઇ ચુકી છે તેથી જાણીએછીએ કે પૃથ્વીનો આકાર ગોળ છે.

સ—પૃથ્વી ગોળછે તેની સાબિતીનાં કારણો બતાવો ?

જ—હાજી, તે સાબિતીનાં કારણો બહુ છે. ૧. લુંતો એકલોકીવાહાણમાં બેસીને એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે જવાસાડ નિકળેછે, અને પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષિણા કરેછે તો જ્યાંથી તેઓ પહેલાં નીકળ્યાં હોય ત્યાં પાછા આવેછે. ૨. જ્યું જ્યારે ચંદ્ર ગ્રહણ થાયછે ત્યારે એકતરફ પૃથ્વી અને એક તરફ ચંદ્ર રહેછે, તે વખતે પૃથ્વીની જે છાયા તે ચંદ્ર ઉપર ગોળ આકારે મારામ પડેછે. ૩. જ્યું દક્ષિણ દિશા તરફથી ઉત્તરદિશા તરફ લોકો જાયછે તો ઉત્તર ધ્રુવ નક્ષત્ર ઊંચું દેખાતું જણાયછે. ૪. જ્યું પૃથ્વીના બધા દેશોમાં સુરજ બરાબર વખતે ઉગતો નથી કોઈ દેશમાં વહેલો ને કોઈ દેશમાં મોડો કોઈ દેશમાં સહવાર પડેછે તો કોઈ દેશમાં બપોર થાયછે; કોઈ દેશમાં બપોર થાયછે તો કોઈમાં રાત પડેછે. ત્યારે તેનું કારણ પણ પૃથ્વીગોળછે તેથી છે.

સ—પૃથ્વીનો પરિઘ કેટલા માઈલ છે ?

જ—આસરે ૨૫૦૦૦ માઈલ.

સ—પૃથ્વીનો વ્યાસ કેટલા માઈલ છે ?

જ—આસરે ૮૦૦૦ માઈલ.

સ—પૃથ્વીની સપાટી કેમ બની છે ?

જ—પાણી અને જમીન વડે.

સ—પૃથ્વી ઉપર પાણી કેટલું છે ને જમીન કેટલી છે ?

જ—જો આખી પૃથ્વીના બરાબર ત્રણભાગ કરીએ, તો તેમાંના બે ભાગ કરતાં વધારે પાણી છે, અને બાકીની જમીન છે.

(વ્યાખ્યા)

સ—ઊંકરાઓ બોલો તો તમે નકશો બોધો છે, નકશો તે શું ?

જ—હા જી, નકશો એટલે આખી પૃથ્વી કે તેના કોઈક ભાગ, કે દેશ કે શહેર વગેરેનો જે નમુનો તે.

સ—દેશ કોને કહીએ ?

જ—જેમાં ધણાં એક પ્રાંતો, ઇલાકા વગેરે આવેલા તે.

સ—પ્રાંત કોને કહીએ ?

જ—જેમાં ધણાં એક સંસ્થાન, જિલ્લા, તથા માહાલ આવેલા તે.

સ—ઇલાકો એટલે શું ?

જ—જેમાં ધણાં એક શહેરો તથા ખંડિઆ મૂલકો આવેલા તે.

સ—જિલ્લો કોને કહીએ ?

જ—જે ધણાં એક પ્રગણાઓ મળી થયેલો તે.

સ—પ્રગણું એટલે શું ?

જ—જેમાં નાનાં નાના ગામો ધણા આવી એક તાલુકો બંધાયેલો તે.

સ—ગામ કોને કહીએ ?

જ—જ્યાં કે થોડાંક ઝૂપડાં (ઘર) ની વસ્તી હોય તે ગામ.

સ—તારે ગામડું કોને કહીએ ?

જ-જ્યાં ઘણાંજ થોડાં ઝુપડાં જેવા ધરની વસ્તી હોય તે.

સ-તાલુકો એટલે શું?

જ-તાલુકો તો જે પ્રગણું કરીને કેહેવાય છે તે.

સ-કસબો કોને કહીએ?

જ-પ્રગણાનું જે સાથી મોટું ગામ તે કસબો.

સ-શેહર કોને કહીએ?

જ-જ્યાં મોટાં મોટાં છોખંધ ને હારખંધ ધરો ખાંચલાં હોય,
અને જ્યાં સારાંસારાં ચૌરાં તથા ખજાર હોય ને જ્યાં ધમ-
ધોકારે સારો વેપાર ચાલતો હોય તે.

સ-મંદર એટલે શું?

જ-નદી કે દરિયા કાંઠે વેપારના મથકનું જે શેહર આવેલુંતે.

સ-રાજધાની એટલે શું?

જ-રાજગાદીનું જે મોટું શેહર ને.

સ-સંસ્થાન એટલે શું?

જ-રાજાઓના વસાવેલા જે નાના નાના ખંડીઆ મૂલક તે.

સ-પૃથ્વી ઉપર પાણીના ક્યા ક્યા ભાગો થયલા છે?

જ-નદી, સરોવર, અખાત, ઉપસાગર, સામુદ્રધુની, સમુદ્ર, મહાસાગર.

સ-પણ પાણીના મોટા ભાગો કેટલા છે, અને તે દર એકને
શું કહે છે તેના નામ દો?

જ-તે પાંચ છે, અને તેમાંના દરએકને મહાસાગર કહે છે.
તેમનાં નામ; ઉત્તર માહાસાગર, દક્ષિણ માહાસાગર, આટ-
લાન્ટીક માહાસાગર, પાસિફીક, અને હિંદી માહાસાગર.

સ-પૃથ્વી ઉપર જમીનના ક્યા ક્યા ભાગો થયલા છે?

જ-ખેટ, સંયોગો ભૂમી, ભૂશીર, દ્વિપકલ્પ, અને ખંડ.

સ-પણ જમીનના સાથી મોટા ભાગો કેટલા થયલા છે, અને
તે દર એકને શું કહે છે તેનાં નામ દો?

જ—તે ચાર છે, અને તેમાંના દરએકને ખંડ કહે છે તેમનાં નામ;
યુરોપ, એશિયા, આફ્રિકા, અને અમેરિકા. એ શિવાય એક
પાંચમો ખંડ છે તેને “આઝિલેશિયા” કરોને કહે છે.

સ—અમેરિકા ખંડના કેટલા ભાગ થયલા છે ?

જ—બે. ઉત્તર અમેરિકા ને દક્ષિણ અમેરિકા.

સ—નદી કોને કહીએ ?

જ—જે પાણીનો ધોધ પર્વતમાંથી અથવા સરોવરમાંથી નીકળીને
ઢળતી જગ્યામાં થઈને સમુદ્રને મળે છે તે.

સ—સરોવર કોને કહીએ ?

જ—આસપાસ ચો તરફ જમીન આવેલી ને વચમાં પાણીતે.

સ—અખાત કોને કહીએ ?

જ—જમીન ઉપર ધણો લાંબો ગયલો સમુદ્રનો જે ફાંટો તે.

સ—ઉપસાગર કોને કહીએ ?

જ—અખાતનું મોં પોહોળું થયલું તે.

સ—સામુદ્રકુતી તે શું ?

જ—જે સાંકડો પાણીનો ભાગ પાણીના બે મોટા ભાગને સાંધે છે તે.

સ—સામુદ્રકુતી ને સરોવરથી ઉલટું શું ?

જ—સામુદ્રકુતીથી ઉલટું સંયોગીભુમી, અને સરોવરથી ઉલટું ખેટ.

સ—સમુદ્ર, સાગર કે દરિયો કોને કહીએ ?

જ—માહાસાગર કરતાં નાનો જે પાણીનો ભાગ તે,

સ—ત્યારે માહાસાગર એટલે શું ?

જ—મહાસાગર એટલે મોટો સાગર અથવા દરિયો; યુટવી ઉપર
ખારા પાણીના પાંચ ભાગ કીધા છે તેમાંનો જે અંકડો ભાગ તે.

સ—ખેટ કોને કહીએ ?

જ—ચોતરફ ફરતું પાણી, ને વચમાં જમીનનો ભાગ તે.

સ—સંયોગી ભુમી એટલે શું ?

જ—સાંધનારી જમીન; (જે સાંકડો જમીનનો ભાગ જમીનના
બે મોટા ભાગને સાંધે છે તે).

સ—ભૂશીર, ભુશલાકા, અથવા કેપ કોને કહીએ !

જ—જે જમીનની અણી લાંબી વધીને સમુદ્રમાં ગએલી તે.

સ—દ્વીપકલ્પ કોને કહીએ !

જ—જે જમીનનો ભાગ આસપાસ ત્રણ બાજુએ પાણી, અને
એક બાજુએ જમીનથી વીટાયલો તે.

સ—ખંડ કોને કહીએ ?

જ—જમીનના મોટા ભાગજેમાં ઘણા દેશો આવેલા હોય છે તે.

સ—ડુંગર, પાહાડ, અને પર્વત કોને કહીએ ?

જ—જમીન ઉપર જે મોટા ઊંચા ટેકરા હોય તે ડુંગર; એવા
ઘણા ડુંગર સાથે જોડાઈને પૃથ્વીની સપાટીથી ઘણા ઊંચા
ગએલા તે પાહાડ; અને એવા એવા ઊંચા પાહાડ જોડાઈને
સાથે લાંબા પથરાયલા તે પર્વત કહેવાય છે.

સ—ખાડી કોને કહીએ ?

જ—સમુદ્રને મળવાની આગમન બરતીનું પાણી માંહે આવે
એવું નદીનું મુખ જે પોહાળું થાય છે તેને ખાડી કહે છે.

સ—નદીનું મૂળ અને મુખ તે શું ?

જ—જે પર્વત કે સરોવરમાંથી નદી નીકળે છે તે ડોકાણને મૂળ, અને
જ્યાં કે નદી સમુદ્ર અથવા દરિયાને મળે છે તેને મુખ કહે છે.

મુંબાઈ ઇલાકો.

સ—જોકરાઓ ખોલો તો મુંબાઈ ક્યાં છે તે તમને ખબર છે ?

જ—હાજી, એ હિંદુસ્તાનની પશ્ચિમે એક મોટું વેપારનું બંદર છે.

સ—મુંબાઈ એ કેવું બંદર છે, એમાં કેટલા માણસની વસ્તી છે.

વસનારા લોકો કેવા છે, અને જમીન કેવી છે વીગેરે બીજી

બણવા ભોગ હકીકત બોલો !

જ—એ બંદર એટલે મુંબાઈ શહેર ધણું શોભાવતું અને ભોવા લાયક છે. એમાં લોકોની વસ્તી ઘણી એટલે આશરે ૬,૨૫૦૦૦ ની છે. અહિંયાં વિલાયત વગેરે બહાર દેશાવરથી ધણાક જાત જાતનાં યંત્રો, તેમજ કાપડ, ચીનીખાતું, રેશમ, કરીયાણું, વગેરે પુષ્કળ માલ આવે છે; અહિંયાંના ઘરોની ખાંધણી ધણીજ ઊંચી અને સરસ છે. જમીન પથ્થરની છે તેથી પાણી આગળ તો કંઈ બહુ સારા નહોતા; પણ હાલ દુરથી તળાવમાં નજો મુકી પાણી લાવેલા છે તેથી હાલ તે સારાં થયાં છે વસ્તી પારસી, હિંદુ, બાટીયા, ખોજ વગેરેની ધણી છે. તેઓ ધણા પૈસાદાર, મોટા વેપારી, અને લાખો રૂપીયાના ધણી છે. ધલાકાનું મોટું શહેર એ છે, તેથી એની મોટી દરજ્જાની ધન સાક્ષી કચેરી અહિંયાં છે. ધલાકાના ઉપરી વડા અધિકારી નામદાર ગવર્નર સાહેબ બાહાદુર પણ અહિંયાં રહે છે.

સ—ત્યારે મુંબાઈ ધલાકા તે શું ?

જ—મુંબાઈ, અને તેની સાથે આવેલાં બીજાં સંસ્થાન તથા શહેરો.

સ—મુંબાઈ ધલાકાના કેટલા ભાગ થયેલા છે ?

જ—પાંચ સિંધ પ્રાંત, કચ્છ પ્રાંત, ગુજરાત પ્રાંત, માહારાષ્ટ્ર, અને દક્ષિણ માહારાષ્ટ્ર.

સ—મુંબાઈ ધલાકામાં આવેલી મોટી મોટી નદીઓ બોલો ?

જ—સિંધુ, બનારસ, શેત્રુંજી, સાબરમતી, મહી, હાદર, નર્મદા, તાપી, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, તુંગભદ્રા, બીમા, ને નીરા.

સ—મુંબાઈ ધલાકામાં આવેલા પર્વતો બોલો ?

જ—એમાં સહ્યાદ્રિ અને સાતપુડો એવા મોટા પર્વતો છે, સહ્યાદ્રિ દક્ષિણથી કોકણ જુદું પડે છે.

સ—મુંબાઈ ધલાકાની રાજધાની કયું, અને તે અંગ્રેજ સરકાર-

ને શી રીતે મળી ?

જ—એ ઇલાકાની રાજધાની મુંબઈ ખેટ. તે સન ૧૯૧૧ માં ઇંગ્લાંડ દેશનો બીજો ચાર્લિસ રાજા પોર્ટુગીઝ રાજાની કન્યા તે પરણ્યો, તેની પેઠેરામણીમાં પોર્ટુગીઝ લોકો પાસેથી તે મળ્યો.

સ—ત્યારે માહારાષ્ટ્ર અને દક્ષિણ માહારાષ્ટ્રદેશકાંની પાસેથી મળ્યા?

જ—એ મૂલકો સને ૧૮૧૭ માં પેશવા સરકાર પાસેથી મળ્યા.

સ—સિંધ પ્રાંત ક્યારે હાથ આવ્યો ?

જ—એ પ્રાંત ત્યાંના રાજ્ય ચલાવનાર અમીરો પાસેથી સર ચાર્લિસ ને પીઅર નામના સરદારે સન ૧૮૪૨ ૪૩ માં જીતી લીધો

સ—માહારાષ્ટ્ર દેશમાં ક્યા ક્યા મૂલકો આવેલા છે ?

જ—બે, (દક્ષિણ અને કોકણ.)

સ—દક્ષિણ દેશ તે કયો ?

જ—નર્મદા નદીની દક્ષિણનો બધો ભાગ તે દક્ષિણ દેશ.

સ—ગુજરાતના ઘણા ખરો ભાગપર હાલ કાંનો સત્તા ચાલે છે ?

જ—એ પ્રાંતનો ઘણો ખરો ભાગ હાલ અંગરેજ સરકારને તામે છે, ને કેટલોક ભાગ ગાયકવાડ સરકારના હવાલામાં છે, તેમ કેટલાક ભાગપર નવાબ તથા બીજા રાજાઓની સત્તા છે.

સ—સિંધ પ્રાંતમાં ક્યા ક્યા મૂલક આવેલા છે ?

જ—ચાર છે; હૈદરાબાદ જીલ્લો, શોકારપૂર જીલ્લો, કરાચી જીલ્લો, અને હદ પાસેના સંસ્થાન.

સ—ગુજરાત પ્રાંતમાં ક્યા ક્યા મૂલકો આવ્યા છે ?

જ—૧૧ છે; સુરત જીલ્લો, ભરૂચ જીલ્લો, ખેડા જીલ્લો, અમદાવાદ જીલ્લો, કાઠિયાવાડ ઇલાકો, પાલણપૂર ઇલાકો, મહિકાંઠા ઇલાકો, રેવાકાંઠા ઇલાકો, ગાયકવાડનું સંસ્થાન, અંબાતનું સંસ્થાન, અને સુરત ઇલાકો.

સ—કચ્છમાં ક્યા ક્યા મૂલક આવ્યા છે ?

જ-એમાં એક ફક્ત કચ્છનું જ સંસ્થાન છે.

સ-માહારાજના દક્ષિણ બાગમાં ક્યા દેશ આવ્યા છે.

જ-૧ છે; ખાનદેશ જીલ્લો, બીલ સંસ્થાનની એજન્સિ, અહ-મદનગર જીલ્લો, પુના જીલ્લો, સોલાપુર જીલ્લો, અને સતારા.

સ-ત્યારે કોકણમાં ક્યા ક્યા આવ્યા છે ?

જ-થાણા જીલ્લો. (પેઠ, જવાર, અને જંજીરા સંસ્થાન ની એજન્સિ); રતનાગીરી, અને સાવંતવાડી ધંલાકો.

સ-દક્ષિણ માહારાજ દેશમાં આવેલા મૂલકો બોલો ?

જ-બેલગામ, ધારવાડ, કોલાપૂર ધંલાકો, ને ઉત્તર કેનેડા.

સ-હદ પાસેનાં સંસ્થાન, ૨ સુરત જીલ્લો, ૩ કાઠિયાવાડ, ૪ પાલણપૂર ધંલાકો, ૫ મહિકાંડા ધંલાકો, ૬ રેવાકાંડા ધંલાકો.

૭ ગાયકવાડ સંસ્થાન, ૮ સુરત ધંલાકો, ૯ કચ્છ પ્રાંત, ૧૦ ખાનદેશ જીલ્લો, ૧૧ થાણા જીલ્લો, અને ૧૨ ઉત્તર કેનેડા

એ બધાનાં રાજ ગાદીનાં મુખ્ય શેહેરો બોલો ?

જ-હદ પાસેના સંસ્થાનમાં મુખ્ય શેહેર જાક્યાઆદ. ૨ સુરત જીલ્લામાં સુરત. તથા ભરૂચ. ૩ કાઠિયાવાડમાં, રાજકોટ.

૪ પાલણપૂરમાં, પાલણપૂર, તથા ડીસા. ૫ મહિકાંડામાં, સા-

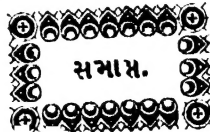
દરા તથા ઈદર. ૬ રેવાકાંડામાં નાદોદ, બારધયા, ને લુ-

ણાવાડા. ૭ ગાયકવાડમાં, વડોદરા. ૮ સુરત ધંલાકામાં વાં-

સદા. ધરમપોર, ને સચીન. ૯ કચ્છમાં ભુજ. ૧૦ ખાન-

દેશમાં ધુળીઆ. ૧૧ થાણામાં, થાણા ને અલીબાગ. ૧૨

ઉત્તર કેનેડામાં હોનાવર તથા શદાસીવધડ.

ખબર.

આ ગોપડી નીચે લખેલે ઠેકાણેથી વેચાથી મળશે.
 નડીઆદ—કાગદી સાતકબાઈ ગોપડી વેચનાર.
 વડોદરા—બુકસેલર દસરથ રાગોમા ઠા. રાવપરામાં.
 બુકસેલર રણછોડ મોતીરામ.

વલસાડ—બુકસેલર દત્તારકાંદાસ પરબુદાસ.
 સુરતમાં—મેહેતાજી કુકારબાઈ કાશીદાસ.
 બુકસેલર કીકાબાઈ પરબુદાસ.
 બુકસેલર મંચિરજી જમસેદજી.
 બુકસેલર કરચનદાસ નારણદાસ.

મુંબાઈમાં—બુકસેલર સખારામ બીક્સેટ.
 બુકસેલર બાળકૃષ્ણ લક્ષ્મણ.
 બુકસેલર બીમશી માણિક.
 બુકસેલર દીપાદર ધંધર.
 બુકસેલર ગોકળદાસ હરજીવનદાસ.

વીરમગામ—બુકસેલર બીખા નથુરામ.
 બુકસેલર મુળશંકર લણુ.

સામઠી લેવી હોય તેમણે પોરપેટ કાગળ લખી ખુ-
 લાસો કરેલા. નાટપેટ કાગળ લીધામાં આવશે નહી. મુંબા-
 ઈનાં છાપેલાં સંગ્રહ, હીંદુસ્તાની, ગુજરાતી, ડીકરનેરાંઓ,
 નાટકો, જ્ઞાનધરમનાં, તથા વૈષ્ણવધરમનાં, વારતાઓ,
 તથા કાવ્યદાઓ, પેહલેથી તે સાતમી સુધીના અરથ, તર-
 જીમાઓ, અને વર્ષદકનાં પુસ્તકો વિગેરે બીજી ઘણી ખરી
 જાતનાં પુસ્તકો અમારી પાસેથી ઘણી સરસ છાપને સસતો
 કીમતે મળશે. બુકસેલર જીગજીવનદાસ દલપતરામ.

ઠા. અમદાવાદમાં બાલેટનના હવેલીમાં.

